

ΠΤΥΧΕΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΗΣ ΠΡΟΣΦΟΡΑΣ ΚΑΙ
ΔΡΑΣΕΩΣ ΤΟΥ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΜΑΡΩΝΕΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΣΑΚΚΟΠΟΥΛΟΥ
(1902-1914) ΣΤΗ ΘΑΣΟ

Ιωάννης Ελ. Σιδηράς

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ ΑΠΟ ΤΑ ΑΝΕΚΔΟΤΑ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΑ ΕΓΓΡΑΦΑ
ΤΩΝ ΚΩΔΙΚΩΝ ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΙΚΗΣ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΑΡΧΕΙΟΥ
ΤΗΣ ΙΕΡΑΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ¹

Πολύτιμες και άγνωστες ιστορικές μαρτυρίες για τις πολιτικές, εκκλησιαστικές, εκπαιδευτικές, οικονομικές και εν γένει κοινωνικές συνθήκες που επικρατούσαν στη Θάσο κατά τις αρχές του 20ού αιώνας, όταν δηλαδή η νήσος υπήγετο ακόμη στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Ιεράς Μητροπόλεως Μαρωνείας² και μητρο-

1. Οι αρχειακές και βιβλιογραφικές «συντιμήσεις-βραχυγραφίες» που χρησιμοποιούνται στην παρούσα εργασία είναι οι κάτωθι:

-Α.Ι.Μ.Θ.: Αρχείο Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης.

-Α.Ο.Π. – Κ.Υ.Α.Ε.: Αρχαιοφυλάκιο Οικουμενικού Πατριαρχείου – Κώδικες Υπομνημάτων Αρχιερατικών Εκλογών.

-Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α.: Αρχαιοφυλάκιο Οικουμενικού Πατριαρχείου – Κώδικες Πατριαρχικής Αλληλογραφίας.

-Ε.Α.: Εκκλησιαστική Αλήθεια.

-Ι.Α.Ν.Ε.: Ιστορικό Αρχείο Νεοελληνικής Εκπαίδευσης.

2. Η άλλοτε υποβιβασθείσα Μητρόπολη Μαρωνείας σε πατριαρχική εξουχία, ανυψώθη και πάλι σε Μητρόπολη κατά το 1646, επί της Πατριαρχίας Ιωαννικίου του Β΄. Το ίδιο έτος, με Πατριαρχικό και Συνοδικό Τόμο, οι δύο «Πατριαρχικές Νήσοι» της Θάσου και της Σαμοθράκης υπήχθησαν στην εκκλησιαστική δικαιοδοσία της Μητροπόλεως Μαρωνείας. Από το Νοέμβριο του 1924 μέχρι και το Σεπτέμβριο του 1932, η νήσος Θάσος απεσπάσθη της εκκλησιαστικής δικαιοδοσίας της Μητροπόλεως Μαρωνείας και απετέλεσε ανεξάρτητη προσωποπαγή μητρόπολη, με μητροπολίτη τον από Προικοννήσου Γεώργιο. Όταν το 1932 ο Γεώργιος μετετέθη στη Μητρόπολη Παραμυθίας, η Μητρόπολη Θάσου κατηργήθη και η νήσος επανυπήχθη στη Μητρόπολη Μαρωνείας, έως ότου το έτος 1953 υπήχθη οριστικώς στη Μητρόπολη Φιλίππων και Νεαπόλεως. Για τη σχετική επί του θέματος αυτού βιβλιογραφία βλ. *Ιω. Ελ. Σιδηρά*, Η φιλεκπαιδευτική και φιλοπρόσδος προσφορά και δράση των μητροπολιτών Μαρωνείας από το 1860 μέχρι και σήμερα. Συμβολή στην εκκλησιαστική και επισκοπική ιστορία της Μητροπόλεως Μαρωνείας, στο: «Θράκιος», Αφιερωματικός Τόμος στο Μητροπολίτη Μαρωνείας και Κομοτηνής κ. Δα-

πολίτης αυτής ήταν ο από Αγκύρας Νικόλαος Σακκόπουλος (1902-1914), μας παρέχουν ορισμένα ανέκδοτα εκκλησιαστικά έγγραφα, τα οποία προέρχονται από το αρχείο των κωδίκων της πατριαρχικής αλληλογραφίας του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου και από το αρχείο της μητροπολιτικής αλληλογραφίας της Ιεράς Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης. Ειδικότερα δε τα συγκεκριμένα αυτά έγγραφα είναι η εκκλησιαστική αλληλογραφία του μητροπολίτου Μαρωνείας Νικολάου με τον Οικουμενικό πατριάρχη Ιωακείμ Γ' (1901-1912) και το μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Αλέξανδρο Ρηγόπουλο (1903-1910).

Η παρούσα μελέτη δεν διεκδικεί βέβαια δάφνες πρωτοτυπίας για τα περισσότερα, τουλάχιστον, εκ των γεγονότων, στα οποία αναφέρονται τα συγκεκριμένα ανέκδοτα έγγραφα, αφού τα γεγονότα αυτά, ούτως ή άλλως, έχουν από ετών καταγραφεί και παρουσιαστεί διεξοδικά και με κάθε λεπτομέρεια από διαφόρους διαπρεπείς ιστορικούς και άλλους ερευνητές. Η συνεισφορά της παρούσης μελέτης έγκειται, κυρίως, στη δημοσίευση νεωτέρων και αγνώστων ιστορικών στοιχείων, τα οποία φωτίζουν, συμπληρώνουν και αναδεικνύουν κάποιες άγνωστες μέχρι τούδε πτυχές ορισμένων εκ των ήδη γνωστών και από ετών καταγεγραμμένων ιστορικών γεγονότων, που αφορούν την τοπική ιστορία της Θάσου στις αρχές του 20ού αιώνα και ειδικότερα κατά τη δεκαετία 1902-1912. Καταγράφονται βέβαια και ορισμένα παντελώς άγνωστα μέχρι και σήμερα στην ιστορική έρευνα γεγονότα, τα οποία συμπληρώνουν τη νεότερη ιστορία της Θάσου κατά τα τελευταία έτη της τουρκοκρατίας.

Στο πλαίσιο αυτό πληροφορούμεθα παράλληλα και για την εκκλησιαστική και εθνική προσφορά και δράση τόσο της τοπικής Εκκλησίας, στο πρόσωπο του τότε μητροπολίτου Μαρωνείας Νικολάου, όσο και του Οικουμενικού μας Πατριαρχείου στην αντιμετώπιση των ποικίλων ζητημάτων που είχαν ανακύψει κατά τη συγκεκριμένη περίοδο στις χριστιανικές κοινότητες της νήσου και απασχολούσαν έντονα τους Θασίους.

Τον Οκτώβριο του 1902 ο θρόνος της Μητροπόλεως Μαρωνείας τελούσε «εν χηρεία», επειδή με απόφαση της Ιεράς Συνόδου του Οικουμενικού Πατριαρχείου ο μέχρι τότε μητροπολίτης Μαρωνείας Κωνστάντιος Γαζής (1900-1902) είχε τεθεί σε «προσωρινή διαθεσιμότητα». Κατά τον ίδιο μήνα, η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου, κατόπιν της «προτροπής και αδείας» του Οικουμενικού πατριάρχου Ιωακείμ Γ' (1901-1912), όπως διαβάζουμε στο σχετικό υπόμνημα³ της αρχιερατικής εκλογής,

μασχηνό, (επιμ. Γ. Κ. Πατάζογλου), Θρακική Βιβλιοθήκη-10, Κομοτηνή 2006, σ. 281, υποσ. 118, όπου παρατίθεται η πλήρης σχετική βιβλιογραφία. Τον ίδιο, Η πολιτισμική και πνευματική προσφορά της τοπικής Εκκλησίας στην Κομοτηνή και το Νομό Ροδόπης από το 1860 μέχρι σήμερα, τόμος Πρακτικών Επιστημονικού Συνεδρίου: «Η Κομοτηνή και ο ευρύτερος χώρος (παρελθόν-παρόν-μέλλον), Εταιρεία Παιδαγωγικών Επιστημών Κομοτηνής, Κομοτηνή 2006, σ.σ. 108-109, υποσ. 118.

3. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Υ.Ε., Α' -β' /1, έτος 1902, σ. 99.

και αφού έλαβε υπ' όψιν την πολυσχιδή προσωπικότητα, τις διοικητικές ικανότητες και το πολύπλευρο εθνικό, εκκλησιαστικό και ποιμαντικό έργο του μέχρι τότε μητροπολίτου Αγκύρας (1899-1902) Νικολάου Σακκόπουλου⁴, απεφάσισε, «*ψηφους κανονικαίς*», την προαγωγική εκλογή και μετάθεσή του, στις 19 Οκτωβρίου του 1902, στην Ιερά Μητρόπολη Μαρωνείας⁵.

Η εκλογή του Νικολάου στη Μητρόπολη Μαρωνείας συνέπεσε και με τη μεταβολή της πολιτικής διοικήσεως στη Θάσο, η οποία, ύστερα από ογδόντα σχεδόν έτη Αιγυπτιακής κυριαρχίας (1813-1902), είχε υπαχθεί (Μάρτιος-Απρίλιος 1902) και πάλι υπό οθωμανική διοίκησή⁶. Με την εγκατάσταση της οθωμανικής διοικήσεως στη νήσο επακολούθησε και η κατάργηση του προνομιακού καθεστώτος που είχε παραχωρήσει η Αιγυπτιακή διοίκηση στους Θασίους, ενώ οι δυσμενείς μεταρρυθμίσεις, που σταδιακά είχαν αρχίσει να επιβάλλονται, απέβλεπαν, κυρίως, στην πλήρη και απόλυτη εφαρμογή και στην Θάσο του διοικητικού και οικονομικού-φορολογι-

4. Ο μητροπολίτης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Νικόλαος Σακκόπουλος γεννήθη το έτος 1862 στη Σινώπη του Πόντου. Την ιερά επιστήμη της θεολογίας εσπούδασε στην Ιερά Θεολογική Σχολή της Χάλκης, από όπου απεφοίτησε το έτος 1886. Μετά την αποφοίτησή του εκλήθη αρχidiaκονος της Μητροπόλεως Σμύρνης, στην οποία παρέμεινε μέχρι το 1887, οπότε χειροτονήθη πρεσβύτερος και διορίστηκε προϊστάμενος στην ελληνορθόδοξη κοινότητα Κροστάνδης της Τρανσυλβανίας. Το 1891 προσελήφθη ως πρωτοσύγκελλος του μητροπολίτου Αμασείας Ανθίμου Αλεξούδη και το 1892 εξελέγη βοηθός επίσκοπος του Αμασείας, υπό τον τίτλο του Αμισού (1892-1893). Ο Νικόλαος Σακκόπουλος διετέλεσε: επίσκοπος Κίτρους (1893-1896), μητροπολίτης Βοδενών (Εδέσσης) (1896-1899), Αγκύρας (1899-1902), Μαρωνείας (1902-1914), Καισαρείας (1914-1927) και Χαλκηδόνος (22 Φεβρουαρίου -17 Μαρτίου 1927). Ως μητροπολίτης Καισαρείας ανέλαβε τα υψηλά και υπεύθυνα καθήκοντα: α) Τοποτηρητής του Οικουμενικού Θρόνου (Μάρτιος-25 Νοεμβρίου 1921), β) Πατριαρχικός Επίτροπος (25 Νοεμβρίου 1921-24 Ιανουαρίου 1922, γ) Προεδρεύων της Ενδημούσης Συνόδου (10 Ιουλίου-2 Οκτωβρίου 1923). Ο Νικόλαος απέθανε ως μητροπολίτης Χαλκηδόνος, στις 17 Μαρτίου του 1927, και ετάφη στον περίβολο της Ιεράς Μονής Ζωοδόχου Πηγής Βαλουκλή, όπου και οι τάφοι των Οικουμενικών Πατριαρχών. Βλ. *Ιω. Ελ. Σιδηρά*, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού Πατριαρχείου Νικόλαος Σακκόπουλος και η εποχή του (1962-1927), (Ανέκδοτη Μεταπτυχιακή Εργασία, υποβληθείσα στο Τμήμα Θεολογίας της Θεολογικής Σχολής του ΑΠΘ), Θεσσαλονίκη 2001, όπου παρατίθεται πλήρης η σχετική βιβλιογραφία. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας, Θάσου και Σαμοθράκης Νικόλαος Σακκόπουλος και η εποχή του (1862-1927). Ένας λησμονημένος αγωνιστής ιεράρχης του τόπου μας, περιοδικό «Ενδοχώρα», τεύχος 85, Αλεξανδρούπολη 2003, σσ. 53-62. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας, Θάσου και Σαμοθράκης Νικόλαος Σακκόπουλος (1902-1914). Το εκκλησιαστικό και ποιμαντικό έργο του, εφημ. της Κομοτηνής «Ο Χρόνος», (μέρος πρώτο), της 26ης Μαρτίου 2002, αρ. φύλ. 10423, σ. 4. Και (μέρος δεύτερο), εφημ. της Κομοτηνής «Ο Χρόνος», της 27ης Μαρτίου 2002, αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

5. Βλ. *Α.Ο.Π. – Κ.Υ.Α.Ε.*, Α' -β' /1, έτος 1902, σ. 99. Πρβλ. *Ιω. Ελ. Σιδηρά*, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 225. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10423, σ. 4.

6. Βλ. *Σ. Μερτζίδου*, Θασιακά ήτοι ιστορία της νήσου Θάσου από των αρχαιοτάτων μέχρι των νεωτέρων χρόνων, Καβάλα 1911, σσ. 279-281. *Γ. Παπαευστρατίου*, Ιστορία της νήσου Θάσου από των αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι των καθ' ημάς, Εν Αλεξανδρεία 1922, σ.σ. 130, 153. *Απ. Ε. Βακαλόπουλου*, Ιστορία της Θάσου 1453-1912, Θεσσαλονίκη 1984, σ.σ. 72 κ.εξ., 158 κ.εξ.

Ο μητροπολίτης Μαρωνείας Νικόλαος
κατά το έτος 1906.
(Αρχείο του γράφοντος)

κού συστήματος που ίσχυε και σε όλες τις υπόλοιπες επαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας.

Μετά και από αυτές τις πολλαπλώς δυσμενείς εξελίξεις για τους χριστιανούς κατοίκους της Θάσου, γίνεται ευκόλως αντιληπτό ότι ο ρόλος του μητροπολίτου Νικολάου κατέστη ακόμη περισσότερο σημαντικός και αναγκαίος για την προστασία του ποιμνίου του και την προάσπιση των πολιτικών, θρησκευτικών, εκπαιδευτικών και οικονομικών κεκτημένων δικαιωμάτων του.

Το πρώτο σοβαρό εκκλησιαστικό ζήτημα που εκλήθη να αντιμετωπίσει και επιλύσει ο Νικόλαος στη Θάσο, κατά τον Αύγουστο του 1903, ήταν η διαμάχη που είχε ξεσπάσει εκ νέου ανάμεσα στη λαυριωτική αγιορειτική «Ρουμουνική» (Ρουμανική) σκήτη του Τιμίου Προδρόμου και τους κατοίκους της κοινότητας Ποταμιάς. Η νέα αυτή διαμάχη είχε αρχίσει, επειδή ο Δικαίος και οι λοιποί μοναχοί της σκήτης, όπως πληροφορούμεθα από ανέκδοτη επιστολή της πατριαρχικής αλληλογραφίας, είχαν καταγγείλει εγγράφως τους κατοίκους της Ποταμιάς στην Ιερά Σύνοδο του Πατριαρχείου «*επί αδίκω επεμβάσει... εις τα του παρεκκλησίου του εκείσε μετοχίου αυτών*»⁷, ενώ υπεστήριζαν με επιμονή ότι τόσο το αγροτεμάχιο, όσο και το ανε-

7. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /75, αρ. πρωτ. 2292, έτος 1903, σ. 381. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 264, 265. Του ιδίου, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 58.

γερθέν επ' αυτού μετοχιακό της σκήτης παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου⁸, υπήγοντο ανέκαθεν στην κανονική εκκλησιαστική δικαιοδοσία και ιδιοκτησία της σκήτης τους.

Το Πατριαρχείο επελήφθη αμέσως του εκ νέου ανακλύψαντος αυτού ζητήματος και αφού εξέτασε συνοδικώς την έγγραφη αναφορά των πατέρων της λαυριωτικής σκήτης, ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', με επιστολή του (11 Αυγούστου 1903), ενημέρωσε, «συνοδική εγκρίσει», για την υποβληθείσα στην Ιερά Σύνοδο καταγγελία των μοναχών, και το μητροπολίτη Νικόλαο, στον οποίο συνέστησε, αφού εξετάσει «... επί τόπου επακριβώς τα κατά το ζήτημα τούτο υποβάλη... την δέουσαν έκθεσιν προς ανάλογόν σκέψιν και ενέργειαν...»⁹.

Στο σημείο τούτο και χάριν της ιστορίας αξίζει να αναφερθεί ότι από την περίοδο ακόμη της βυζαντινής αυτοκρατορίας, καθ' όλη τη διάρκεια της οθωμανοκρατίας και της αιγυπτιακής κυριαρχίας, και μέχρι το έτος 1926, στη Θάσο λειτουργούσαν τα μετόχια που είχαν ιδρύσει οι περισσότερες ιερές μονές και σκήτες του Αγίου Όρους¹⁰. Οι δε πατέρες των μετοχιών αυτών, οι οποίοι εγκαταβιούσαν και δρούσαν στη Θάσο, είχαν ανεγείρει με τη σειρά τους πολλά παρεκκλήσια σε αγροτεμάχια που κατείχαν και ευρίσκοντο σε διάφορες περιοχές της νήσου. Επί δε των ημερών της αρχιερατείας του μητροπολίτου Νικολάου, το πλέον γνωστό μετόχιο για την επιζήμια δράση του σε βάρος των ακινήτων περιουσιών των κατοίκων της κοινότητας Ποταμιάς, αλλά και το πολυπληθέστερο σε μοναχούς, ήταν της αγιορειτικής λαυριωτικής «Ρουμουνικής» σκήτης του Τιμίου Προδορόμου¹¹, το οποίο ιδρύθηκε, κατά προσέγγιση¹², μεταξύ των ετών¹³ 1860-1863, σε περιοχή νοτιό-

8. Για το παρακείμενο της κοινότητας Ποταμιάς μετοχιακό «ρουμουνικό» παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου βλ. Π. Ι. Αζιώτη, Η Θάσος, 1953, σ.σ. 205-208, όπου έχουμε γλαφυρή και παραστατική περιγραφή του μικρού παρεκκλησίου του Αγίου Δημητρίου. Γ. Κοιγκλιάτη, Ο μοναχισμός και τα μοναστήρια της Ιεράς Μητροπόλεως Φιλίππων, Νεαπόλεως και Θάσου, Καβάλα 1992, σ. 76 και υποσ. 76. Δ. Στρατή, Το νησί της Θάσου και το Άγιον Όρος, Καβάλα 1995, σσ. 82-84. Ν. Μιχαλόπουλου, Τα εξωκλήσια της Θάσου, έκφραση του θρησκευτικού συναισθήματος των κατοίκων, «Θασιακά» 9 (1994-1995) 336-337, 334. Μ. Δ. Κοιμυτή, Η διαμαρτυρία της κοινότητας Ποταμιάς εναντίον των Ρουμάνων μοναχών της περιοχής. Εθνικιστικές εκφάνσεις του ρουμανικού μοναχισμού στην τουρκοκρατούμενη Θάσο, «Θασιακά» 12 (2001-2003) 393.

9. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /75, αρ. πρωτ. 2292, έτος 1903, σ. 391. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 264, 265.

10. Για τα μετόχια των ιερών μονών του Αγίου Όρους στη Θάσο, βλ. Γ. Κοιγκλιάτη, Τα μετόχια του Αγίου Όρους στην Καβάλα και στη Θάσο, «Θασιακά» 6 (1989) 94-103. Του ιδίου, Ο Μοναχισμός ό.π., σ.σ. 64-77.

11. Βλ. τη σχετική βιβλιογραφία της υποσ. 8.

12. Ο Μ. Δ. Κοιμυτής αναφέρει, κατά προσέγγιση, ως περίοδο της ιδρύσεως του μετοχίου του Αγίου Δημητρίου, την διετία 1860-1861, ενώ ο Δ. Στρατής προσδιορίζει ως έτος ιδρύσεως του μετοχίου το έτος 1865, επικαλούμενος και τις σχετικές αναφορές του Γ. Σμυρνάκη (Το Άγιο Όρος, Καρφές 1988, φωτογραφική ανατύπωση από την έκδοση του 1903, σ. 424), και του Κ. Βλάχου, Η Χερσόνησος του Αγίου

τερα της κοινότητας Ποταμιάς, και χρησιμοποιήθηκε από τους «ρουμάνους μοναχούς σαν φωλιά της ρουμανικής προπαγάνδας»¹⁴.

Οι κάτοικοι της Ποταμιάς ευρίσκοντο σε συνεχείς διενέξεις με τους μοναχούς του μετοχίου αυτού, επειδή διεκδικούσαν, εκτός των άλλων, και την κυριότητα του μικρού μετοχιακού παρεκκλησίου του Αγίου Δημητρίου, το οποίο είχαν ανεγείρει οι πατέρες του μετοχίου σε παρακείμενο της κοινότητας Ποταμιάς αγροτεμάχιο. Είναι μάλιστα γεγονός αναμφισβήτητο ότι το μετόχιο αυτό είχε γίνει έκτοτε το εφελτήριο των Ρουμάνων μοναχών, οι οποίοι κινούμενοι και ενεργώντας βάσει προμελετημένου σχεδίου, είχαν κατορθώσει να αυξήσουν την ακίνητη περιουσία του μετοχίου, αγοράζοντας, με την υποστήριξη και ανοχή των δωροδοκούμενων από τους ιδίους προκρίτων της Ποταμιάς, μεγάλες εκτάσεις γης, κυρίως αγροτεμάχια, τα οποία ανήκαν στην κυριότητα των κατοίκων της κοινότητας Ποταμιάς¹⁵.

Η συγκεκριμένη πάντως εδαφική αμφισβήτηση και διεκδίκηση από τους κατοίκους της κοινότητας Ποταμιάς της κυριότητας τόσο του αγροτεμαχίου, όσο και του επ' αυτού ανεγερθέντος μικρού παρεκκλησίου του Αγίου Δημητρίου, αλλά στη συνέχεια και των υπολοίπων κτημάτων της περιοχής, τα οποία παρανόμως είχαν καταπατήσει οι Ρουμάνοι μοναχοί του μετοχίου, δεν ήταν ένα τυχαίο γεγονός που είχε ανακύψει για πρώτη φορά επί των ημερών του μητροπολίτου Νικολάου, το έτος 1903, αφού και κατά τις προηγούμενες δεκαετίες είχαν υπάρξει για το ίδιο ακριβώς ζήτημα παρόμοιες διενέξεις και συγκρούσεις ανάμεσα στα δύο ενδιαφερόμενα μέρη.

Για το συγκεκριμένο ζήτημα είχε επιληφθεί παλαιότερα και το «Μικτό Εκκλησιαστικό Δικαστήριο» της Μητροπόλεως Μαρωνείας και η υπόθεση είχε εκδικαστεί σε διαφορετικές χρονολογίες (1875, 1880, 1881, 1889), χωρίς πάντως να είναι γνωστό το περιεχόμενο των σχετικών αποφάσεων που είχαν εκδοθεί¹⁶. Ήδη από το έτος 1864 η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου είχε αξιώσει την άμεση απομάκρυνση των «ρουμιώνων καλογήρων» από το μετόχιο του Αγίου Δημητρίου, αλλά κάτι τέτοιο δεν συνέβη ποτέ¹⁷. Το ζήτημα επανήλθε στο προσκήνιο και κατά το έτος 1873, οπότε το Πατριαρ-

Όρους Άθω και αι εν αυτή μοναί και οι μοναχοί πάλαι τε και νυν, Μελέτη ιστορική και κριτική, εν Βόλω 1903, σ. 178). Βλ. σχετικά Μ. Δ. Κοιμτλή, ό.π., σ. 393 και υποσ. 6. Πρβλ. Δ. Στρατή, ό.π., σ. 82 και υποσ. 80.

13. Θεωρούμε ως ακριβέστερο τον προσδιορισμό, από τον Μ. Δ. Κοιμτλή, του χρόνου ιδρύσεως του ρουμανικού μετοχίου μεταξύ των ετών 1860-1863, επειδή, όπως αναφέρει ο συγγραφέας, επικαλούμενος και την έγγραφη «Διαμαρτυρία» (1912) των κατοίκων της Ποταμιάς, ήδη από το έτος 1861 είχαν αρχίσει οι αυθαιρεσίες των μοναχών στην Ποταμιά, ενώ υπήρχε και σχετική πατριαρχική συνοδική απόφαση του έτους 1864, η οποία αναιρεί την άποψη ότι το μετόχιο ιδρύθηκε το 1865. Βλ. Μ. Δ. Κοιμτλή, ό.π., σ. 393 και υποσ. 6.

14. Βλ. Μ. Δ. Κοιμτλή, ό.π., σσ. 395-400. Κ. Χιώνη, Η Θάσος και η δράση των Θασίων κατά το Μακεδονικό Αγώνα, «Θασιακά» 1 (1984) 76.

15. Βλ. Μ. Δ. Κοιμτλή, ό.π., σ. 393. Πρβλ. Δ. Στρατή, ό.π., σ. 83.

16. Βλ. Μ. Δ. Κοιμτλή, ό.π., σ.σ. 394-395.

17. Βλ. Στο ίδιο, σ. 394.

χείο απεφάσισε εκ νέου την απομάκρυνση των «ρουμούνων καλογήρων» από το μετόχιο στην Ποταμιά, αλλά και η δεύτερη αυτή απόφαση ουδέποτε εκτελέστηκε¹⁸.

Η μη εκτέλεση των αποφάσεων της Ιεράς Συνόδου του Πατριαρχείου για την άμεση εκδίωξη των Ρουμάνων μοναχών του μετοχίου από την ευρύτερη περιοχή της κοινότητας Ποταμιάς, αλλά και η προς το σκοπό τούτο φαινομενική αδράνεια που είχαν επιδείξει οι κάτοικοι της Ποταμιάς, ερμηνεύονται εκ του γεγονότος ότι οι Ρουμάνοι μοναχοί είχαν κατορθώσει να λάβουν «συγχωροχάρτι» από τους Ποταμιώτες, ώστε να μπορέσουν να παραμένουν στην περιοχή. Με έγγραφο του 1867 υποσχέθηκαν στην κοινότητα ότι θα ιδρύσουν και θα συντηρήσουν με έξοδα της αγιορειτικής λαυριωτικής ρουμανικής σκήτης του Τιμίου Προδρόμου ελληνική σχολή στην Ποταμιά. Ως αντάλλαγμα εξασφάλισαν έγγραφο των Ποταμιωτών, που μαρτυρούσε την καλή τους συμπεριφορά και τους αγαθούς τους σκοπούς, και το έστειλαν στις εκκλησιαστικές αρχές για τη συνέχιση της δράσεώς τους. Ως το 1912 όμως που συντάχθηκε η «Διαμαρτυρία», η υπόσχεση των Ρουμάνων δεν είχε πραγματοποιηθεί, αποδεικνύοντας ότι επρόκειτο για τέχνασμα, ώστε να μην εφαρμοσθεί ποτέ η απόφαση της Ιεράς Συνόδου¹⁹.

Για όσο χρονικό διάστημα το ζήτημα παρέμενε σε εκκρεμότητα, εξακολουθούσε και η σχετική αλληλογραφία ανάμεσα στο Πατριαρχείο και τους εκάστοτε μητροπολίτες Μαρωονίας, όπως τον Χρύσανθο Ιεροκλή (1888-1893), Ιωακείμ Βαλασιάδη (1894-1900), Κωνστάντιο Γαζή (1900-1902) και Νικόλαο Σακκόπουλο (1902-1914), οι οποίοι σε πολλές περιπτώσεις εκλήθησαν να παρέμβουν για να αντιμετωπίσουν τις οξυτάτες διενέξεις ανάμεσα στους μοναχούς του μετοχίου και τους κατοίκους της Ποταμιάς, και να θέσουν ένα οριστικό τέλος στο επί δεκαετίες χρονίζον αυτό ζήτημα. Από τις ανέκδοτες σχετικές επιστολές του Πατριαρχικού Αρχιεπισκοπικού πληροφορούμεθα ότι το συγκεκριμένο ζήτημα είχε απασχολήσει έντονα το μητροπολίτη Μαρωονίας Ιωακείμ Βαλασιάδη²⁰ (1894-1900) δύο φορές, κατά τα έτη 1897 και 1899, ενώ και ο διάδοχός του, μητροπολίτης Κωνσταντίνος Γαζής²¹ (1900-1902), εκλήθη να αντιμετωπίσει παρόμοιες διενέξεις κατά τα έτη 1900 και 1902.

Η διαμάχη όμως που ανέκυψε για πρώτη φορά επί των ημερών του μητροπολίτου Νικολάου, κατά το 1903, επανήλθε εκ νέου στο προσκήνιο και το επόμενο έτος, έχοντας και πάλι ως αιτία την αμφισβητούμενη κυριότητα επί του μικρού μετοχια-

18. Βλ. Στο ίδιο, σ. 395.

19. Βλ. Στο ίδιο, σ. 394.

20. Για τις σχετικές ενέργειες του μητροπολίτου Μαρωονίας Ιωακείμ Βαλασιάδη (1894-1900) βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /69, αρ. πρωτ. 5079, έτος 1897, σ.σ. 359-360 και Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /71, αρ. πρωτ. 4423, έτος 1899, σ. 278. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 265.

21. Για τις αντίστοιχες ενέργειες του μητροπολίτου Μαρωονίας Κωνσταντίνου Γαζή (1900-1902) βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /72, αρ. πρωτ. 6080, έτος 1900, σ. 389 και Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /74, έτος 1902, σ. 287. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 265.

κού παρεκκλησίου του Αγίου Δημητρίου, το οποίο διεκδικούσαν εντονότερα αυτή τη φορά οι κάτοικοι της Ποταμιάς από τους Ρουμάνους μοναχούς του μετοχίου.

Σε ανέκδοτη σχετική επιστολή που απέστειλε, στις 19 Φεβρουαρίου του 1904, ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ προς το μητροπολίτη Νικόλαο, πληροφορούμεθα ότι η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου, αφού είχε συστήσει «... επί τούτω επιτροπήν εκ προσώπων αρμοδίων προς μελέτην των κατά την υπόθεσιν ταύτην...»²² και είχε λάβει υπ' όψιν την υποβληθείσα προς αυτήν γνωμοδοτική έγγραφη έκθεση του μητροπολίτου Νικολάου, αναφορικά με την επίμαχη διεκδίκηση της κυριότητας του παρεκκλησίου του Αγίου Δημητρίου και της πέριξ αυτού «διαμφισβητούμενης περιοχής» από τους κατοίκους της Ποταμιάς, συνιστούσε στο μητροπολίτη Νικόλαο να εξετάσει δικαστικώς, κατά το πνευματικό μέρος, το δυσχερές τούτο ζήτημα ενώπιον του «Μικτού Εκκλησιαστικού Δικαστηρίου» της Μητροπόλεως Μαρωνείας, επί τη βάσει της ασκηθείσης αγωγής των πατέρων της λαυριωτικής σκήτης, «εκατέρου των διαδίκων μερών δυναμένου ίνα εφεισβάλῃ ενώπιον της Ιεράς Συνόδου την εκδοθησομένην πρωτόδικον απόφασιν, εν περιπτώσει μη ικανοποιήσεως αυτού...»²³. Στην ίδια μάλιστα επιστολή του πατριάρχου Ιωακείμ έχουμε και τη σημαντική μαρτυρία ότι «... όσον μεν αφορά εις τας παρ' ιδιωτών αγορασθείσας γαίας και δυνάμει επισήμων τίτλων κατεχομένας υπό των πατέρων της ειρηνένης σκήτης ως και εις τας εν αυταίς υπό τούτων εγεγθείσας κατά καιρούς οιασδήποτε οικοδομάς, ουδεμία εγχωρεί αντίρρησις παρά της κοινότητος Ποταμιάς...»²⁴.

Σύμφωνα πάντως με τα γραφόμενα του Μόσχου Δ. Κουμπτή, φαίνεται ότι το Πατριαρχείο και διά της νέας συνοδικής του αποφάσεως, κατά το έτος 1904, είχε αξιώσει και πάλι την άμεση απομάκρυνση των «ρουμιούνων μοναχών» από το μετόχιο του Αγίου Δημητρίου, η οποία όμως ουδέποτε εκτελέστηκε²⁵. Την δε αιτία της μη εκτέλεσεως και της νέας αυτής συνοδικής αποφάσεως από το μητροπολίτη Νικόλαο, ο ως άνω συγγραφέας αποδίδει αποκλειστικά και μόνο στην αδράνεια και όχι σε κάποιο άλλο λόγο σκοπιμότητας του Μητροπολίτου²⁶.

Στη μη εκτέλεση της παραπάνω συνοδικής αποφάσεως του Πατριαρχείου από το μητροπολίτη Νικόλαο και στην επιζήμια για τους κατοίκους της Ποταμιάς δράση των Ρουμάνων μοναχών αναφέρεται σε έγγραφη υπηρεσιακή του έκθεση και ο Έλληνας υποπρόξενος της Καβάλας Σουΐδας, ο οποίος, κατά τον Αύγουστο του 1907, περιόδευσε στις ελληνικές κοινότητες της Θάσου για να εξετάσει την επικρατούσα σε αυτές κατάσταση. Ο υποπρόξενος Σουΐδας στην έκθεσή του αυτή, με ημερομηνία 9 Αυγούστου 1907, την οποία απέστειλε και στον Έλληνα υπουργό των Εξωτερικών

22. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄ /77, αρ. πρωτ. 1116, έτος 1904, σ. 64.

23. Βλ. Στο ίδιο, σ. 65.

24. Βλ. Στο ίδιο, σ. 64.

25. Βλ. Μ. Δ. Κουμπτή, ό.π., σ. 395.

26. Βλ. Στο ίδιο, σ. 395.

Α. Σκουζέν, ανέφερε, μεταξύ άλλων, και τα κάτωθι: «...Επί της νήσου υπάρχουν δύο μετόχια, το μεν βουλγαρικόν, το δε ρουμανικόν, ανήκοντα εις την εν Αγίω Όρει Βουλγαρικὴν και Ρουμανικὴν μονήν. Το ρουμανικόν, κείμενον πλησιαιστάτα του ωραίου και γραφικού χωρίου Ποταμιάς, κατέχει μεγίστην έκτασιν, ην παντί σθένει και διά παντός μέσου επιζητοῦσι να επανξήσωσιν οι μοναχοί διά νέων καθημερινών αγορών. Δαπανώντες δε άφθονον χρήμα και δωροδοκοῦντες τους ουδέν ιερὸν έχοντας προκρίτους του ειρηνέμου χωρίου, επιτυγχάνουσι την έκθυμιον προστασίαν αυτών και υποστήριξιν εις τας διαφόρους υποθέσεις, δοσοληψίας και αγοράς αυτών. Τούτου ένεκεν κινδυνεύει δυστυχώς να περιέλθῃ αυτοίς άπασα σχεδόν η κατάφυτος πεδιάς των χωρίων Ποταμιάς και Παναγίας, η ευφρωτέρα και μεγαλυτέρα της νήσου όλης. Νυν δε προσπαθοῦσι να εγείρωσι δήθεν καλύβην τινά εν τω μέσω αυτής, ην όσον ούτω θέλουσι αναμιφιβόλως μετασχηματίσει εις μονήν.

Η απόφασις των Πατριαρχείων, η επιδικάζουσα τω ειρηνένω χωρίω την εντός του περιβόλου του μετοχίου ανεγερθείσαν ωραίαν εκκλησίαν, μένει ανεκτέλεστος τη ενόχω ανοχή και υποστηρίξει των προκρίτων και τη αδρανεία και ραστώνη του Μητ. Μαρωνείας και του Αρχ. αυτού Επιτρόπου...»²⁷.

Η διαμάχη ανάμεσα στους Ρουμάνους μοναχούς του μετοχίου και τους κατοίκους της Ποταμιάς επανήλθε εντονότερα στο προσκήνιο και για τελευταία φορά επί των ημερών της αρχιερατείας του μητροπολίτου Νικολάου, κατά το έτος 1912²⁸. Αφορμή αυτή τη φορά για τη νέα διένεξη ανάμεσα στις δύο πλευρές, που είχε προσλάβει διαστάσεις ευθείας συγκρούσεως, απετέλεσαν οι από μέρους των κατοίκων της Ποταμιάς συνεχείς προκλήσεις, παρενοχλήσεις ακόμη και επιθέσεις εναντίον των Ρουμάνων μοναχών του μετοχίου, κατά τις καθημερινές τους ασχολίες και εργασίες, καθώς και στον εκκλησιασμό τους στο παρεκκλήσιο του Αγίου Δημητρίου, στο οποίο τους παρεμπόδιζαν να προσέλθουν.

Στις συνεχείς αυτές προκλήσεις και επιθέσεις των κατοίκων της Ποταμιάς αντέδρασε άμεσα ο Δικαίος της αγιορειτικής λαυριωτικής σκήτης του Τιμίου Προδρόμου, ο οποίος με επιστολή του προς τον πατριάρχη Ιωακείμ Γ΄ και την Ιερά Σύνοδο ζήτησε την άμεση παρέμβαση του Πατριαρχείου, προκειμένου να παύσουν οριστικά οι κάτοικοι της Ποταμιάς να παρενοχλούν τους μοναχούς του μετοχίου²⁹. Παράλληλα όμως και όλοι οι πρόκριτοι και κάτοικοι της Ποταμιάς αντέδρασαν άμεσα και δυναμικά στις συνεχιζόμενες αυθαιρεσίες των Ρουμάνων μοναχών, οι

27. Βλ. Π. Α. Γεωργαντζή, Προξενικά Αρχεία Θράκης, Τόμ. Γ΄, Ξάνθη 2000, σ. 503. Του ιδίου, Σελίδες της πρόσφατης ιστορίας της Θάσου (1900-1907) από τα έγγραφα των αρχείων του υπουργείου των Εξωτερικών της Ελλάδος, «Θασιακά» 10 (1996-1997) 168, 193.

28. Βλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 266. Του ιδίου, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 58.

29. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/86, αρ. πρωτ. 9350, έτος 1912, σ. 479. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., σ. 266.

οποίοι καταπατούσαν παράνομα μεγάλες εκτάσεις γης, πέριξ του μετοχίου και ευρύτερα στην περιοχή της κοινότητας Ποταμιάς, και απέστειλαν σχετικά με όλα τα παραπάνω συμβάντα μακροσκελή έγγραφη «*Διαμαρτυρία*»³⁰ (1912) προς ενημέρωση και γνώση της εκκλησίας, της πολιτείας, της Ιεράς Κοινότητος του Αγίου Όρους, των εφοροδημογεροντιών όλων των χωριών της νήσου και των διευθυντών των διαφόρων εφημερίδων. Ο δε επιδιωκόμενος σκοπός της αποστολής αυτής «*Διαμαρτυρίας*» ήταν, όπως οι ίδιοι έγραφαν, να «... κατορθωθεί η απομάκρυνσις εκ της πατρίδος ημών των υπό πολλάς επόψεις επιβλαβών ρασοφόρων»³¹.

Στη συνέχεια, αφού η Ιερά Σύνοδος εξέτασε προσεκτικά την έγγραφη καταγγελία του Δικαίου της λαυριωτικής ρουμανικής σκήτης, ο πατριάρχης Ιωακείμ, με επιστολή του, στις 19 Οκτωβρίου 1912, προέτρεψε το μητροπολίτη Νικόλαο, «... *συνοδική διαγνώμη, όπως συστήση τοις χωρικοίς ίνα παύσωσι παρενοχλούντες απόπως τους μοναχούς και επιτρέπωσιν αυτοίς ίνα εκκλησιάζωνται εν τω αναφερομένω, άνευ τινός, εννοείται, ένεκα τούτου δικαιώματος κυριότητος, μηδ' επιτρεπομένου αυτοίς όπως τελώσι ρουμανιστί την θείαν λειτουργίαν...*»³². Επειδή μάλιστα το συγκεκριμένο ζήτημα είχε προσλάβει μεγάλες διαστάσεις και είχε απασχολήσει κατ' επανάληψη την Ιερά Σύνοδο του Πατριαρχείου, απόσπασμα της σχετικής αποφάσεως της Ιεράς Συνόδου δημοσιεύτηκε ακόμη και στο επίσημο πατριαρχικό περιοδικό της «*Εκκλησιαστικής Αλήθειας*»³³.

Ιδιαίτερη ήταν η μέριμνα και συνεχές το ενδιαφέρον που επέδειξε ο μητροπολίτης Νικόλαος και στον τομέα της αναβαθμίσεως και βελτιώσεως της παρεχόμενης παιδείας στους ελληνόπαιδες της Θάσου, καθώς και της οικονομικής ενισχύσεως και αρτιότερης λειτουργίας των κάθε βαθμίδος ελληνικών εκπαιδευτηρίων που λειτουργούσαν στις κοινότητες της νήσου. Παράλληλα, άοκνες υπήρξαν οι προσπάθειές του και για την ανέγερση νέων εκπαιδευτηρίων σε όποιες από τις κοινότητες της Θάσου ήταν αυτό αναγκαίο για την αρτιότερη εκπαίδευση των μαθητών. Από-

30. Βλ. *Ανωνύμου*, Βίος και Πολιτεία των εν Ποταμία της Θάσου Ρουμούνων καλογήρων, τύποις «Φοίνικος» Ηλ. Οικονόμου, Καβάλα 1912, σ.σ. 2-16. Πρβλ. Δ. Στρατή, ό.π., σ. 83. Μ. Δ. Κοιμητή, ό.π., σσ. 391-392.

31. Βλ. Μ. Δ. Κοιμητή, ό.π., σ. 392.

32. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /86, αρ. πρωτ. 9350, έτος 1912, σ. 479. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 266.

33. Στη στήλη των «Εκκλησιαστικών Χρονικών» της «Εκκλησιαστικής Αλήθειας» διαβάζουμε το παρακάτω ανακοινωθέν της Ιεράς Συνόδου: «Συνοδικώς ενεκρίθη, κατόπιν αιτήσεως του Δικαίου της υπό την βασιλ. και πατριαρχ. μονήν Μεγίστης Λαύρας ιεράς ρουμανικής σκήτης του Τιμίου Προδρόμου, να συστηθή διά του σεβασμ. μητροπολίτου Μαρωονείας τοις κατοίκους του χωρίου Ποταμιάς της νήσου Θάσου να μη παρενοχλώσι τους μοναχούς του αυτόσε μετοχίου της σκήτης εκκλησιαζομένους εν τω παρεκκλησίω αυτών, άνευ δικαιώματος κυριότητος επ' αυτού και επί τω όρω να μη τελώσιν εν τω παρεκκλησίω ρουμανιστί τας ιερουργίας». Βλ. Ε.Α. 32 (1912) 410. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π. σ. 266.

δειξη τούτου είναι και η αίτηση την οποία, κατά τις αρχές του 1908, υπέβαλε ο Νικόλαος, διά μέσου του Οικουμενικού Πατριαρχείου, στο αρμόδιο υπουργείο προκειμένου να εκδοθεί το σχετικό αυτοκρατορικό φιρμάνιο για την ανέγερση «κοινής σχολής»³⁴ στα χωριά Χαμηδιέ (Λιμενάριον)³⁵ και Γενήχισαφ (Νεοκάστρο)³⁶.

Σε καθεμιά από αυτές τις κοινότητες μαρτυρείται ότι ήδη κατά το έτος 1906 λειτουργούσε «πέντακτη σχολή»³⁷ (δηλαδή σχολείο πέντε τάξεων), ενώ αναφορικά με το σχολείο των Λιμεναρίων φαίνεται ότι ιδιωτική σχολή³⁸ λειτουργούσε ήδη κατά το έτος 1905. Ύστερα όμως από την έναρξη της λειτουργίας των μεταλλείων του F.R. Speidel στα αναπτυσσόμενα νέα χωριά των Καλυβίων (Μέση Κάστρου) και των Λιμεναρίων (Χαμηδιέ), είχε αρχίσει να μετακινείται και να εγκαθίσταται ο πληθυσμός από το Κάστρο στις περιοχές αυτές³⁹. Από το έτος 1906 η μετατόπιση αυτή είχε αρχίσει να γίνεται μαζικότερα και με γοργότερο ρυθμό⁴⁰. Παράλληλα όμως είχε αρχίσει να μεταφέρεται και η όλη εκπαιδευτική δραστηριότητα από το Κάστρο στα Καλύβια (Μέση Κάστρου) και στα Λιμενάριον (Χαμηδιέ), γεγονός που επέβαλε την ίδρυση ενιαίας (κοινής) κεντρικής αστικής σχολής για τους μαθητές των χωριών του Κάστρου (ή Νεοκάστρου) και των Λιμεναρίων⁴¹.

34. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 1007, έτος 1908, σ. 68. Πρβλ. *Ιω. Ελ. Σιδηρά*, Η φιλεκαπαιδευτική..., ό.π., σ. 282, υποσ. 119. *Του ιδίου*, Η πολιτισμική..., ό.π., σ. 110, υποσ. 119. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 256-257. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10423, σ.4.

35. Για τη συνοπτική ιστορία του χωριού των Λιμεναρίων (Χαμηδιέ). Βλ. *Ελ. Τοπούζη*, Τα Λιμενάριον κατά την περίοδο 1915-18 μέσα από το αρχείο του Β. ΕΜ. Πιστέλα και από άλλο ανέκδοτο αρχαιολογικό υλικό, «Θασιακά» 10 (1996-1997) 653-667. *Ν. Καρτάλη*, Το ιστορικό της ίδρυσης και λειτουργίας του ναού της Ευαγγελίστριας Λιμεναρίων, «Θασιακά» 12 (2001-2003) 277-278.

36. Για τη συνοπτική ιστορία του Κάστρου ή Νεοκάστρου (Γενήχισαφ ή Γενήχισαφ) βλ. *Κ. Χιόνη*, Το αρχείο της οικογένειας Βαγγέλη Σταμιπούλη, «Θασιακά» 8 (1992-1993) 150-151. *Του ιδίου*, Ένας κώδικας από το Κάστρο των ετών 1864-1923, «Θασιακά» 10 (1996-1997) 723-724.

37. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η Παιδεία στη Θάσο κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας, «Θασιακά» 7 (1990-1991) 454. *Του ιδίου*, Η εκπαίδευση στο Κάστρο της Θάσου κατά τους τελευταίους χρόνους της τουρκοκρατίας, στον τόμο: «Η εκπαίδευση στη Μακεδονία κατά την τουρκοκρατία. Πρώτη προσέγγιση και «απογραφή», (Επιμ. Ν.Π. Τερζή-Σ. Ζιώγου), Ι.Α.Ν.Ε., τόμ. 3, Θεσσαλονίκη 1997, σσ. 168,170. *Αθ. Καραθανάση-Ιω. Μπάκας*, Θασιακά Εκπαιδευτικά (1860-1910), «Θασιακά» 10 (1996-1997) 346-348. *Γ. Κρητικού*, Η απόφαση της ίδρυσης του δημοτικού σχολείου Λιμεναρίων, «Θασιακά» 10 (1996-1997) 424.

38. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η παιδεία..., ό.π., σσ. 456-457. *Του ιδίου*, Η εκπαίδευση..., ό.π., σ. 168. *Γ. Κρητικού*, ό.π., σ. 424.

39. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η εκπαίδευση..., ό.π., σσ. 168-169. *Γ. Κρητικού*, ό.π., σσ. 424-425. *Γ. Αυγουστιδής*, Η εγκατάσταση και λειτουργία της εταιρείας F.R. Speidel στα Λιμενάριον. Το τέλος της ιστορίας ενός χωριού και η αρχή της δημιουργίας ενός άλλου, «Θασιακά» 9 (1994-1995) 36, 38, 39, 40-41. *Ν. Μιχαλόπουλου*, Το ημιγυμνάσιο Κάστρου-Λιμεναρίων Θάσου (1922-1930). Η ίδρυση και η λειτουργία του όπως καταγράφεται στο «Μαθητολόγιο» και στο «Γενικό έλεγχο» του, «Θασιακά» 12 (2001-2003) 504.

40. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η εκπαίδευση..., ό.π., σ. 168.

41. Βλ. *Στο ίδιο*, σ. 168. Πρβλ. *Γ. Κρητικού*, ό.π. σ. 425. *Ν. Μιχαλόπουλου*, ό.π., σ. 504.

Πρέπει να σημειωθεί ότι από το έτος 1905 η λειτουργία της σχολής του Κάστρου αρχίζει να μετακινείται. Δε μένει πια σταθερά στο Κάστρο, αφού δίδεται η δυνατότητα της εναλλακτικής λειτουργίας της, άλλοτε στο Κάστρο και άλλοτε στη Μέση Κάστρου (Καλύβια)⁴². Δεν γνωρίζουμε πότε ακριβώς έπαυσε να λειτουργεί οριστικά η αστική σχολή του Κάστρου. Πάντως πρέπει να λειτούργησε κατά τα σχολικά έτη 1905-1906, 1906-1907 και 1907-1908. Κατά το τελευταίο μάλιστα σχολικό έτος, και αν ακόμη λειτούργησε, θα πρέπει να διέκοψε, αφού ο σύλλογος των διδασκάλων αποφάσισε κατά την πρώτη συνεδρίασή του να απορρίψει τους μαθητές όλων των τάξεων, επειδή δεν είχαν προσέλθει με ενδεικτικά προόδου και διαγωγής και επειδή ήσαν όλοι αδύνατοι, ακατάρτιστοι και ανίκανοι για προαγωγή⁴³.

Εξάλλου, ήδη από το έτος 1908 είχαν εμφανισθεί οι πρώτες σοβαρές για τη λειτουργία της σχολής του Κάστρου ελλείψεις σε μαθητές⁴⁴, ενώ κατά τα επόμενα σχολικά έτη, 1908-1909 και 1909-1910, φαίνεται ότι η αστική σχολή του Κάστρου είχε μεταφερθεί οριστικά στη Μέση (Κάστρου)⁴⁵, στα σημερινά δηλαδή Καλύβια των Λιμεναριών.

Πληροφορικά αναφέρουμε ότι το σχολείο της Μέσης (Κάστρου) εστεγάσθη αρχικώς στο γυναικωνίτη της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, επειδή όμως δεν επαρκούσε ο χώρος ενοικιάσθη μετέπειτα και το διπλανό μαγαζί του Αντωνίου Χαλκιά⁴⁶. Το δε σχολείο των Λιμεναριών, όπως αναφέρουν μαθητές της εποχής εκείνης, εστεγάζετο στο κτίσμα που ευρίσκετο πλησίον της εκκλησίας της Παναγίας της Ευαγγελίστριας ή Παναγούδας⁴⁷. Το γεγονός μάλιστα ότι απαιτείτο μεγαλύτερη δαπάνη χρημάτων⁴⁸ για τη συντήρηση ιδιαίτερης σχολής σε καθεμιά από τις δύο κοινότητες, οδήγησε τους μouxταροδημογέροντες και τους προκρίτους του Κάστρου και των Λιμεναριών να απευθυνθούν στις αρχές του 1908 και στο μητροπολίτη Νικόλαο προκειμένου εκείνος να κινησει την όλη διαδικασία, διά μέσον του Οικουμενικού Πατριαρχείου, για την έκδοση του αυτοκρατορικού φιρμανίου, το οποίο θα επέτρεπε την ανέγερση κοινής αστικής σχολής για τις δύο κοινότητες.

Ο Νικόλαος, κατά τον Ιανουάριο του 1908, υπέβαλε το σχετικό αίτημα και η θετική απαντητική απόφαση του αρμοδίου υπουργείου εστάλη στον ίδιο με επιστολή (8 Φεβρουαρίου 1908) του πατριάρχου Ιωακείμ Γ', μαζί με την οποία διεπιβιάζετο και το «... αυτοκρατορικών φιρμάνιον επιτρέπον την ανέγερσιν σχολής κοινής διά

42. Βλ. Κ. Χιόνη, *Η εκπαίδευση...*, ό.π., σ. 168.

43. Βλ. Στο ίδιο, σ.σ. 168-169.

44. Βλ. Στο ίδιο, σ. 169. Γ. Κρητικού, ό.π., σ. 425.

45. Βλ. Σ. Ζιώγου-Καραστεργίου, *Θέματα οργάνωσης και λειτουργίας της αστικής σχολής Κάστρου στα τελευταία χρόνια της οθωμανικής κυριαρχίας*, «Θασιακά» 10 (1996-1997) 283, 289.

46. Βλ. Κ. Χιόνη, *Η εκπαίδευση...*, ό.π., σ. 169.

47. Βλ. Στο ίδιο, σ. 170.

48. Βλ. Γ. Κρητικού, ό.π., σ. 425.

τα χωρία Χαμηδιέ και Γενήχισαο της νήσου Θάσου»⁴⁹. Στη συνέχεια, στον ενδιαμέσο χώρο μεταξύ των χωριών της Μέσης και των Λιμεναριών, αγοράσθηκε οικόπεδο από την μεταλλευτική εταιρεία Spreidel και προσφέρθηκε το 1908 στην κοινότητα για την ίδρυση της νέας κοινής αστικής σχολής⁵⁰.

Ένα σχεδόν έτος μετά από την έκδοση και αποστολή του αυτοκρατορικού φιρμανίου (Φεβρουάριος του 1908), συνήλθαν σε κοινή συνεδρίαση (3 Απριλίου 1909) οι μουχταροδημογέροντες και πρόκριτοι του Κάστρου και των Λιμεναριών και καθόρισαν τους όρους, βάσει των οποίων θα ανεγείρετο και θα λειτουργούσε η ενιαία κεντρική αστική σχολή και για τις δύο κοινότητες⁵¹. Μετά από την απόφαση αυτή άρχισαν και οι εργασίες ανεγέρσεως της νέας σχολής, αλλά φαίνεται ότι κατά το έτος 1918 η αποπεράτωση του κτιρίου δεν είχε ακόμη ολοκληρωθεί. Τη μαρτυρία αυτή έχουμε από ένα πρακτικό της 8ης Αυγούστου του έτους 1918, το οποίο συντάχθηκε από τον τότε μητροπολίτη Μαρωνείας Μελισσηνό Χριστοδούλου (1914-1920) και αναφέρεται στα μέτρα που ελαμβάνοντο «... προς αποπεράτωση του ημιτελούς σχολικού κτιρίου Κάστρου και Λιμεναριών»⁵². Σύμφωνα πάντως με ένα έγγραφο⁵³, της 20ής Ιουλίου του έτους 1923, των Κοινοτικών Συμβουλίων και της Σχολικής Επιτροπής Κάστρου και Λιμεναριών προκύπτει ότι το νέο σχολικό κτίριο είχε ολοκληρωθεί κατά το έτος 1922 και είχε στεγάσει και το ήδη νεοϊδρυθέν ημιγυμνάσιο των Λιμεναριών, το οποίο έπαινε τη λειτουργία του στα τέλη της δεκαετίας του 1930. Σήμερα πια στο κτίριο εκείνο λειτουργεί το δημοτικό σχολείο των Λιμεναριών⁵⁴.

Στα μέσα του έτους 1909 μεγάλη υπήρξε η κοινωνική αναστάτωση στην κοινότητα Θεολόγου, που ήταν χωρισμένη σε δύο συνοικίες, του Άνω και Κάτω Θεολόγου, επειδή οι μουχταροδημογέροντες, σχολικοί εφοροεπίτροποι, πρόκριτοι και λοιποί κάτοικοι των συνοικιών αυτών διαφωνούσαν για το ποσοστό της χρηματικής συνεισφοράς τους, κατά μεν τον *Κων/νο Χιόνη*⁵⁵, στις δαπάνες ανοικοδομήσεως της κοινής νέας αστικής σχολής τους, κατά δε τους *Δ. Τσιάτα*⁵⁶ και *Ν. Τσιλογε-*

49. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 1007, έτος 1908, σ. 68. Πρβλ. *Ιω. Ελ. Σιδηρά*, Η φιλεκαπαιδευτική..., ό.π., σ. 282, υποσ. 119. *Του ιδίου*, Η πολιτισμική..., ό.π., σ. 110, υποσ. 119. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 256-257. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10423, σ. 4.

50. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η εκπαίδευση..., ό.π., σ. 170.

51. Βλ. *Γ. Κρητικού*, ό.π., σ. 425.

52. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Η εκπαίδευση..., ό.π., σ.σ. 170-171. *Του ιδίου*, Ένας κώδικας..., ό.π., σ. 744. *Γ. Κρητικού*, ό.π., σ. 428, υποσ. 27.

53. Βλ. *Γ. Κρητικού*, ό.π., σσ. 428, 429.

54. Βλ. *Στο ίδιο*, σ. 429. *Ν. Μιχαλόπουλου*, ό.π., σσ. 502-503, 516-517.

55. Βλ. *Κ. Χιόνη*, Ανέκδοτα έγγραφα ετών 1837-1913, «Θασιακά» 2 (1985) 38.

56. Βλ. *Κ. Τσιάτα*, Το χρονικό της κατασκευής των σχολείων του Θεολόγου στα χρόνια της τουρκοκρατίας, «Θασιακά» 2 (1985) 70, υποσ. 3. *Του ιδίου*, Το κτίσμα που εστέγασε την ελληνική σχολή Θεολόγου, «Θασιακά» 4 (1987) 143-149.

ώρην⁵⁷, για τις δαπάνες λειτουργίας και οικοδομικής συντηρήσεως της σχεδόν ετοιμόρροπης παλαιάς αστικής σχολής τους.

Στη διαμάχη αυτή, που είχε προσλάβει μεγάλες διαστάσεις, παρενέβη άμεσα και δυναμικά ο μητροπολίτης Νικόλαος προκειμένου να αποκαταστήσει την κοινωνική τάξη και να επαναφέρει την ειρήνευση ανάμεσα στους κατοίκους των δύο συνοικιών. Προς το σκοπό αυτό, ο Νικόλαος απέστειλε, στις 29 Ιουλίου του 1909, μακροσκελή επιστολή⁵⁸ στους μυχταροδημογέροντες, εφοροεπιτρόπους, προκρίτους και λοιπούς χριστιανούς κατοίκους του Άνω και Κάτω Θεολόγου, στην οποία ανέφερε τα κάτωθι: «Μετά βαθυτάτης θλίψεως επληροφορήθημεν ότι το αφ' ικανών ήδη ετών εν αμφοτέρας τας συνοικίας υμών λίαν θεαρέστως και κοινωφελώς επικρατούν σύστημα της ενώσεως των υμετέρων σχολείων ένεκα υπερβολικών απαιτήσεων τινών εξ υμών περί διανομής προσόδων παρά το μέχρι τούδε ισχύον καθεστώς, επαπειλείται και κινδυνεύει να καταργηθή, αντικαθιστάμενον διά της οπισθοδρομικής και ολεθρίας διά πάντας υμιάς διασπάσεως και διαιρέσεως των σχολείων σας. Αυτοί λοιπόν είνε, αγαπητά μου τέκνα, οι καρποί του τοσάκις προς υμιάς κηρυγμάτων μου περί αγάπης, ομονοίας, ενώσεως, συνεργασίας, αδελφοποιήσεως, αλληλοϋποστηρίξεως; Μάρτυς μου ο Θεός, καιρίαν και θανάσιμον πληγήν καταφέρετε εις εμέ τον πνευματικόν σας πατέρα διά της τοιαύτης προς διχόνοιαν και διαίρεσιν αντιχριστιανικής τάσεως και ενεργείας σας, καθώς δη και εις την ιδίαν υμών πατρίδα μεγίστας και ανεπανορθώτους ζημιάς παρασκευάζετε.

Διό προτρεπόμεθα και παραγγέλλομεν και εξορκίζομεν πάντας υμιάς πατρικώς, όπως αποσκορακίζοντες εκ του μέσου υμών και καταπατούντες και κατασυντρίβοντες ως ιοβόλον όφιν την διχόνοιαν και χωρισμόν των σχολείων σας, εγκολλωθήτε ως μόνην σώτειραν και ως πηγήν προόδου και ευημερίας την επί τη βάσει του μέχρι τούδε καθεστώτος ένωσιν και σύσφιγξιν αυτών, διά της οποίας και μόνης θα δύνασθε να έχητε και πλείονας και κρείττονας διδασκάλους. Δέξασθε, προς Θεού, τας συμβουλάς μου ταύτας και μέχρι κεραίας πληρώσατε αυτάς επ' αγαθώ υμών αυτών και των τέκνων σας. Πας δε παρακούων εις αυτάς και αυτενεργών και διασπών την ένωσιν, ως ομόφρων και συνεργάτης του Σατανά έστω υπόδικος της οργής και κατάρας του Θεού. Η δε του Θεού χάρις και το άπειρον έλεος είη μετά πάντων υμών...»⁵⁹.

Κατά το επόμενο έτος, όταν ήδη είχε κατεδαφισθεί το παλαιό κτίριο της αστικής σχολής της κοινότητας του Θεολόγου και στη θέση του είχε αρχίσει να ανυψώνεται το νέο, από πρακτικό της 15ης Αυγούστου του 1910, πληροφορούμεθα ότι οι πρόκριτοι και οι κάτοικοι του «Άνω Θεολόγου» συνήλθαν σε συνεδρίαση υπό την

57. Βλ. Ν. Τσιλογεώργη, Η ιστορία του Θεολόγου (1287-1912), «Θασιακά» 8 (1992-1993) 141.

58. Βλ. Κ. Χιόνη, Ανέκδοτα..., ό.π., σ.σ. 42-43. Κ. Τσιάτα, Το χρονικό..., ό.π., σ. 70, υποσ. 3. Ν. Τσιλογεώργη, ό.π., σ.14.

59. Βλ. Κ. Χιόνη, Ανέκδοτα..., ό.π., σ.σ. 42-43. Ν. Τσιλογεώργη, ό.π., σ. 142.

προεδρία του μητροπολίτου Νικολάου⁶⁰ και αφού θεώρησαν όλους τους εξελεγχθέντες λογαριασμούς, προχώρησαν στην ανασύσταση της αστικής σχολής, η οποία αποπερατώθη και λειτούργησε κατά το έτος 1912.

Από τα ανέκδοτα έγγραφα της πατριαρχικής αλληλογραφίας μαθαίνουμε ότι ο μητροπολίτης Νικόλαος, κατά το έτος 1909, εκλήθη εκ νέου να εφαρμόσει την απόφαση, η οποία όμως αυτή τη φορά προήρχετο από το ίδιο το αρμόδιο υπουργείο της Δικαιοσύνης, για την εισαγωγή της υποχρεωτικής καθημερινής διδασκαλίας της τουρκικής γλώσσας⁶¹ σε όσα ελληνικά εκπαιδευτήρια της Θάσου δεν διδασκeto.

Σε πρώτη φάση, ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', «*συνοδική διαγνώμη*», απέστειλε μαζί με τη σχετική επιστολή⁶² του (17 Απριλίου 1909) προς το μητροπολίτη Νικόλαο και το αντίγραφο της μεταφράσεως του υπουργικού τεσκερέ, σύμφωνα με τον οποίο το αρμόδιο υπουργείο, ύστερα βέβαια από τη σχετική καταγγελία και πάλι της οθωμανικής διοικήσεως της Θάσου, έθετε ευθέως στην Ιερά Σύνοδο του Πατριαρχείου το ζήτημα της μη ικανοποιητικής υποχρεωτικής «... *διδασκαλίας της τουρκικής γλώσσας εν τη σχολή της Θάσου*»⁶³. Στην ίδια επιστολή ο πατριάρχης Ιωακείμ ζητούσε από το μητροπολίτη Νικόλαο, αφού λάμβανε γνώση του περιεχομένου του αποσταλέντος υπουργικού τεσκερέ, να παράσχει στην Ιερά Σύνοδο του Πατριαρχείου «... *σχετικές πληροφορίες, διά τα περαιτέρω*...»⁶⁴.

Σε διάστημα μόλις δύο μηνών, στις 16 Ιουνίου του 1909, ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', κατόπιν «*συνοδικής διαγνώμης*», απέστειλε και δεύτερη επιστολή⁶⁵ προς το μητροπολίτη Νικόλαο, καθώς και το αντίγραφο της μεταφράσεως του νέου υπουργικού τεσκερέ που είχε εκδόσει το αρμόδιο υπουργείο Δικαιοσύνης και Θρησκευμάτων, διά του οποίου κατήγγειλλε και πάλι στο Πατριαρχείο «...*ότι εν ταις σχολαίς*

60. Βλ. Κ. Χιόνη, *Η παιδεία...*, ό.π., σ.σ. 452-453.

61. Όταν η Θάσος ευρέθη και πάλι υπό οθωμανική κυριαρχία (1902), η Νομαρχία της Θεσσαλονίκης, στην οποία υπήγετο διοικητικά η Θάσος, διέταξε κατά το έτος 1903, κατ' απαίτηση μάλιστα του τοπικού μunteσαρίφη, τον άμεσο διορισμό τουρκοδιδασκάλου σε όλα τα σχολεία της νήσου για την υποχρεωτική καθημερινή ωριαία διδασκαλία της τουρκικής γλώσσας. Τότε διορίστηκε και ο αστυνόμος του Θεολόγου ως τουρκοδιδάσκαλος με μισθό 100 γρόσια κατά μήνα για να διδάσκει την τουρκική γλώσσα στα σχολεία του Θεολόγου. Βλ. Κ. Χιόνη, *Η παιδεία...*, ό.π., σ. 450. *Του ιδίου*, Ένα πρωτόκολλο εισαγομένων εγγράφων των ετών 1902-1904, «Θασιακά» 2 (1985) 103. Π. Βακουφάκη, Τουρκικές παρεμβάσεις στα σχολεία της Θάσου μετά το Τανζιμάτ, «Θασιακά» 7 (1990-1991) 102-103. Ιω. Χιόνη, Η διδασκαλία ξένων γλωσσών κατά την τουρκοκρατία σε σχολεία της Θάσου, «Θασιακά» 12 (2001-2003) 727-728.

62. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 2384, έτος 1919, σ. 115. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 266. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σσ. 58-59. *Του ιδίου*, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

63. Βλ. Α.Ο.Π. Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 2384, έτος 1909, σ. 115.

64. Βλ. Στο ίδιο, σ. 115.

65. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 3864, έτος 1909, σ. 232.

της νήσου Θάσου ου διδάσκεται και η τουρκική γλώσσα...»⁶⁶. Με τη δεύτερη αυτή επιστολή ο Πατριάρχης Ιωακείμ συνιστούσε στο μητροπολίτη Νικόλαο «...ίνα ει γε η εν Θάσω σχολή εστιν αστική, ου διδάσκεται δ' αληθώς εν αυτή η τουρκική, φροντίση περί εισαγωγής εν τω προγράμματι της σχολής και του μαθήματος της γλώσσης ταύτης, διδασκομένον όμως υπό προσώπου μη μισθοδοτουμένου υπό του μεαρίφ...»⁶⁷.

Όσον αφορά τις σχέσεις των κατοίκων της Θάσου και του μητροπολίτη Νικολάου με τη νέα οθωμανική διοίκηση, πρέπει να αναφερθεί ότι αυτές, κατά το χρονικό διάστημα 1902-1912, πέρασαν από διάφορες διακυμάνσεις και τις περισσότερες φορές ήταν τεταμένες και συγκρουσιακές. Τούτο συνέβαινε, επειδή από την πρώτη στιγμή που η νέα οθωμανική διοίκηση εγκατεστάθη στη Θάσο, προέβη σε πολλές «μεταρρυθμίσεις» και «τροποποιήσεις» του προνομιακού διοικητικού και φορολογικού καθεστώτος, το οποίο είχε παραχωρήσει η Αιγυπτιακή διοίκηση στους Θάσιους και ίσχυε στη νήσο κατά τις προηγούμενες δεκαετίες. Η δε επιβολή και εφαρμογή στη Θάσο, από του έτους 1902, του διοικητικού και φορολογικού καθεστώτος που ίσχυε και σε όλες τις υπόλοιπες επαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας είχε, όπως ήταν αναμενόμενο, ιδιαίτερα δυσμενείς για τους Θασίους συνέπειες σε όλους τους τομείς της καθημερινής ζωής και δράσεώς τους.

Στο πλαίσιο ακριβώς του μεθοδευμένου αυτού πολιτικού προγραμματισμού της νέας οθωμανικής διοικήσεως για άμεσες μεταρρυθμίσεις, οι οποίες ευθέως στόχευαν στη σταδιακή κατάργηση του προτέρου πολιτικού προνομιακού καθεστώτος και στη διοικητική και φορολογική εξομοίωση της Θάσου με όλες τις υπόλοιπες επαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας, η πρώτη ευθεία πρόκληση την οποία edέχθη ο μητροπολίτης Νικόλαος, τον Ιούλιο του 1903, αφορούσε την απαίτηση της οθωμανικής διοικήσεως να εφαρμοσθεί άμεσα και στη Θάσο η «περί νουφουζίων τάξις».

Η συγκεκριμένη νομοθεσία περί «νουφουζίων» ή «νουφουσιών» προέβλεπε την εφαρμογή συγκεκριμένων κριτηρίων και κανόνων για τη λεπτομερή απογραφή του πληθυσμού όλων των οθωμανών υπηκόων, ανεξαρτήτως θρησκείας, στους επίσημους κρατικούς καταλόγους ή στα επίσημα κρατικά βιβλία απογραφής. Επί τη βάση των ειδικών αυτών κριτηρίων και κανόνων κατεγράφοντο μέχρι τότε τα επίσημα στατιστικά δεδομένα που αφορούσαν την πληθυσμιακή σύνθεση των κατοίκων κάθε οθωμανικής επαρχίας της αυτοκρατορίας, στους οποίους, εν συνεχεία, διενέμοντο τα εκδοθέντα από τις τοπικές οθωμανικές αρχές «πιστοποιητικά» (νουφουζία)⁶⁸ της απογραφής τους με όλα τα λεπτομερώς καταγεγραμμένα σε αυτά

66. Βλ. Στο ίδιο, σ. 232. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 266.

67. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 3864, έτος 1909, σ. 232. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 266.

68. Τα «νουφουζία» ή «νουφούσια» ως επίσημο κρατικό έγγραφο απογραφής των οθωμανών υπηκόων και καταγραφής των προσωπικών τους δεδομένων είχε ως αντίστοιχό του, το «καθ' ημάς βαπτιστικό». Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σ. 153.

προσωπικά τους στοιχεία.

Για την αντιμετώπιση του σοβαρού αυτού ζητήματος ο μητροπολίτης Νικόλαος με επιστολή⁶⁹ του, στις 31 Ιουλίου του 1903, ζήτησε από το Πατριαρχείο «...οδηγίας περί του πρακτέου ως προς την επιδιωκομένην υπό των αρχών άνευ όρων εφαρμογήν και εν τη νήσω Θάσω της περί νουφουζίων ισχυούσης αλλαχού τάξεως...»⁷⁰. Η Ιερά Σύνοδος του Πατριαρχείου εξέτασε επισταμένως το ανακύψαν ζήτημα και ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', «συνοδική διαγνώμη», απέστειλε επιστολή (22 Αυγούστου 1903), με την οποία δήλωνε στο μητροπολίτη Νικόλαο «... ότι, εάν μεν παραστή εν τω Διοικητικώ Συμβουλίω δύναται ίνα δηλώση ότι ως εκπροσωπούσα (η αυτού Ιερότης) το φρόνημα του λαού επί του προκειμένου μειονοψηφεί όσον αφορά εις το περί ου ο λόγος κυβερνητικόν μέτρον, φρονούσα ότι δέον ίνα τηρηθή το καθεστώς, εάν δε δι' επιστολής ζητηθή η περί τούτου γνώμη αυτής (της Ιερότητος), δύναται ίνα γραπτώς απαντήση ωσαύτως υπό το αυτό πνεύμα...»⁷¹.

Το όλο ζήτημα, όπως αναφέρει ο Γ. Παπαευστρατίου, παρεπέμφθη στο αρμόδιο τμήμα του Ανωτάτου Συμβουλίου της Επικρατείας και «... το μόνον δε το οποίον κατώρθωσε να εισαγάγη και εφαρμόση εν τη νήσω, ήσαν τα νουφούσια (είδους βαπτιστικού καθ' ημάς) και τα οποία διένειμεν εις τους κατοίκους, αφομοιώσασα και την Θάσον προς όλας τας οθωμανικές επαρχίας...»⁷².

Το επόμενο σοβαρό πολιτικό ζήτημα που εκλήθη να αντιμετωπίσει ο μητροπολίτης Νικόλαος, κατά το φθινόπωρο του 1908, αφορούσε τη δυσμενή απόφαση του αρμοδίου υπουργείου των Εσωτερικών να μη διατηρήσει την «πολιτική διοίκηση» της Θάσου, αλλά να την υποβιβάσει σε «υποδιοίκηση», με τη δικαιολογία ότι, σύμφωνα και με τα επίσημα καταγεγραμμένα κρατικά στατιστικά στοιχεία της τελευταίας απογραφής⁷³ (νουφούζια), ο πληθυσμός της νήσου ανήρχετο «... μόλις περί

69. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /75, αρ. πρωτ. 5587, έτος 1903, σ. 396.

70. Βλ. Στο ίδιο, σ. 396. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηράς, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 276. Τον ίδιο, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιο, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π. εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

71. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /75, αρ. πρωτ. 5587, έτος 1903, σ. 396.

72. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σ. 153.

73. Στην επίσημη απάντηση του υπουργού των Εσωτερικών προς το Πατριαρχείο δεν διευκρινίζεται ποιά ήταν η τελευταία απογραφή, στην οποία υπήρχαν καταγεγραμμένα τα επίσημα στατιστικά στοιχεία που απεδείκνυναν ότι ο πληθυσμός της Θάσου ανήρχετο μόλις σε 1900 ψυχές. Παρά ταύτα, μπορούμε, με κάθε επιφύλαξη, να υποθέσουμε ότι επρόκειτο για τα στατιστικά στοιχεία της απογραφής που διενεργήθη με εντολή της Υψηλής Πύλης σε όλες τις επαρχίες της οθωμανικής αυτοκρατορίας κατά το έτος 1905. Πάντως, το βέβαιο είναι ότι πριν από το 1912 ο πληθυσμός της Θάσου κυμαινόταν, με τις κατά καιρούς αυξομειώσεις του, από 10.000 έως 15.000 περίπου κατοίκους. Βλ. Ενδεικτικά: Π. Γεωργαντζή, Σελίδες..., ό.π., σ. 190. Στ. Παπαδόπουλου, Εκπαιδευτική και κοινωνική δραστηριότητα του ελληνισμού της Μακεδονίας κατά τον τελευταίο αιώνα της τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1970, σ. 28.

τας 1900 ψυχάς»⁷⁴.

Η συγκεκριμένη απόφαση του υπουργείου των Εσωτερικών προκάλεσε την έντονη αντίδραση των Θασίων, οι οποίοι αξίωναν την με κάθε τρόπο διατήρηση της πολιτικής διοικήσεως Θάσου και την ματαίωση της σχετικής υπουργικής αποφάσεως για τον υποβιβασμό αυτής σε υποδιοίκηση. Για την αξίωση αυτή των κατοίκων της νήσου ο μητροπολίτης Νικόλαος ενημέρωσε με επιστολή⁷⁵ του τον πατριάρχη και την Ιερά Σύνοδο, προκειμένου το Πατριαρχείο να προβεί στις δέουσες ενέργειες προς την Υψηλή Πύλη και το αρμόδιο υπουργείο, και να ματαιώσει την εφαρμογή της ληφθείσας υπουργικής αποφάσεως.

Με τη σειρά του ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ', κατόπιν «*συνοδικής διαγνώμης*», ενημέρωσε με επιστολή⁷⁶ του (7 Οκτωβρίου 1908) το μητροπολίτη Νικόλαο ότι το Πατριαρχείο είχε προβεί στις δέουσες ενέργειες, αλλά ο αρμόδιος υπουργός των Εσωτερικών παρέμενε αμετακίνητος στη δικαιολογημένη απόφαση της Κυβερνήσεως, όπως ο ίδιος ανέφερε, να υποβιβάσει σε «*υποδιοίκηση*» τη μέχρι τότε «*πολιτική διοίκηση*» της Θάσου. Στη δε αντίρρηση που πρόβαλε το Πατριαρχείο «... *ότι ο πληθυσμός της νήσου εστι πολύ ανώτερος των 1900...*»⁷⁷, ο υπουργός «... *αντέταξεν ότι τοιούτον πληθυσμὸν δεικνύουσι τα επίσημα βιβλία, αν δε υπάρχωσι κεκρυμμένα άτομα μη εγγραφέντα κατά την απογραφὴν, φυσικὸν ἐστὶν ἵνα φέρωσι τας συνεπείας της τοιαύτης ἐκνόμου αὐτῶν ἐνεργείας, ἥτις ἐξημίωσεν οὕτω καὶ ὅλην τὴν νήσον...*»⁷⁸.

Στην ίδια επιστολή ο πατριάρχης Ιωακείμ προέτρεπε το μητροπολίτη Νικόλαο να κινητοποιήσει τους Θασίους προκειμένου να συμπράξουν από κοινού με τους κατοίκους της Λήμνου, ώστε στις επικείμενες βουλευτικές εκλογές του 1908 να εκλεγεί ομογενής βουλευτής στη Διοίκηση Λήμνου, ο οποίος θα εκπροσωπούσε στην τουρκική εθνοσυνέλευση τους κατοίκους και των δύο νήσων⁷⁹. Ο Πατριάρχης ανέφερε συγκεκριμένα τα εξής: «... *επειδὴ δὲν ἐν πάσῃ περιπτώσει το γε νυν ουδεμία ὑπάρχει ἐλπίς ἢ πιθανότης ἵνα ἐπέλθῃ μεταβολὴ τις ἐν ταις σκέψεσι της κυβερνήσεως ὡς πρὸς το ζήτημα τοῦτο, ἐξ ἄλλου δὲ ἐπιβάλλεται ἵνα τοιλάχιστον ἐπιτύχῃ ἡ ἐκλογὴ ομογενοῦς βουλευτοῦ ἐν τῇ διοικήσει Λήμνου, συνιστώμεν καὶ προτρεπόμε-*

74. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 7602, έτος 1908, σ. 433. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 319. Τον ίδιον, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιον, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

75. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 7602, έτος 1908, σ. 433.

76. Βλ. Στο ίδιο, σ. 433.

77. Βλ. Στο ίδιο, σ. 433.

78. Βλ. Στο ίδιο, σ. 433.

79. Βλ. Στο ίδιο, σ. 433. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 319. Τον ίδιον, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιον, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

θα όπως εν γε τω παρόντι οι εν Θάσω συμμετάσχωσι και συμπράξωσιν από κοινού μετά των εν Λήμνω ως προς τας εκλογάς προς επιτυχίαν, επιφυλασσόμενοι ίνα αργότερα υποστηρίξωσιν αποτελεσματικώτερον τα αιτήματα αυτών...»⁸⁰.

Η παραπάνω συμβουλευτική προτροπή του πατριάρχου Ιωακείμ εισακούσθηκε και οι κάτοικοι της Θάσου και της Λήμνου εξέλεξαν, κατά τις βουλευτικές εκλογές του 1908, κοινό βουλευτή και για τις δύο νήσους⁸¹. Μετεκλογικά όμως οι εκλέκτορες της Θάσου απέστειλαν, στις 31 Οκτωβρίου του 1908, έγγραφη έκθεση στο Πατριαρχείο «...εν σχέσει προς το ζήτημα της εκλογής ιδίου βουλευτού και την προνομιούχον θέσιν της νήσου...»⁸². Ο δε πατριάρχης Ιωακείμ σε απάντηση της εκθέσεως των εκλεκτόρων της Θάσου απέστειλε επιστολή (8 Ιανουαρίου 1909), με την οποία προέτρεπε το μητροπολίτη Νικόλαο να διαβιβάσει την απάντηση και προτροπή του Πατριαρχείου «...όπως οι εν τη ειρμημένη νήσω αποταθώσιν εις την Βουλήν και ζητήσωσιν όπως εν τω μέλλοντι επιτραπή αυτοίς ίνα εκλέγωσιν ίδιον βουλευτήν...»⁸³.

Στο σημείο αυτό πρέπει να αναφερθεί ότι στις 23 Οκτωβρίου του 1905 ο μητροπολίτης Νικόλαος είχε υποβάλλει έγγραφη αδελφική σύσταση και παράκληση στον πατριάρχη Ιωακείμ «...περί απονομής βαθμού πολιτικού»⁸⁴ τω εκ των εγκρίτων πολιτών του Λιμένος Θάσου Δημ. Κλωνάρη, δικηγόρω ...»⁸⁵. Στη δε απαντητική του επιστολή (7 Νοεμβρίου 1905) ο πατριάρχης Ιωακείμ δήλωσε στο μητροπολίτη Νικόλαο «... ότι ενεργηθήσεται το προσήκον εν καιρώ τω δέοντι παρά τη αυτοκρατ. Κυβερνήσει προς επίτευξιν της τιμητικής ταύτης διακρίσεως του συνιστωμένου...»⁸⁶.

Το σοβαρότερο και μεγαλύτερο ζήτημα που αντιμετώπισε ο μητροπολίτης Νικόλαος από την οθωμανική διοίκηση της Θάσου σχετικά με τη σταδιακή κατάργηση των οικονομικών και φορολογικών προνομίων που είχε παραχωρήσει η Αιγυπτια-

80. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 7602, έτος 1908, σ. 433.

81. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 189, έτος 1909, σ. 2. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 320. Τον ίδιοι, ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

82. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 189, έτος 1909, σ. 2.

83. Βλ. Στο ίδιο, σ. 2.

84. Παρόλο που στο έγγραφο δεν διευκρινίζεται το περιεχόμενο του όρου «βαθμός πολιτικού», μπορούμε όμως να υποθέσουμε ότι η εκ μέρους της Υψηλής Πύλης απονομή του βαθμού του «πολιτικού» σε κάποιον χριστιανό οθωμανό υπήκοο συνεπάγετο την επίσημη κρατική αναγνώριση του ως πολιτικού εκπροσώπου του χριστιανικού πληθυσμού μιας επαρχίας της οθωμανικής αυτοκρατορίας, ο οποίος μπορούσε να απευθύνεται στις τοπικές οθωμανικές αρχές και να μεταφέρει τα αιτήματα ή να διεκδικεί την επίλυση των προβλημάτων που αντιμετώπιζε ο χριστιανικός πληθυσμός της συγκεκριμένης επαρχίας.

85. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /78, αρ. πρωτ. 6939, έτος 1905, σ. 296. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 277. Τον ίδιοι, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιοι, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

86. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /78, αρ. πρωτ. 6939, έτος 1905, σ. 296.

κή διοίκηση στους Θασίους, ήταν η κατά το έτος 1909 προκλητική και προμελετημένη απόφασή της να επιβάλει διπλή και δυσβάστακτη φορολογία στους κατοίκους της νήσου. Η απόφαση αυτή της οθωμανικής διοικήσεως δεν ήταν τυχαία, αλλά εντασσόταν στο πλαίσιο της μεθοδευμένης πολιτικής της, η οποία περιελάμβανε μία σειρά από δυσμενή οικονομικά και φορολογικά μέτρα για τους Θασίους, προκειμένου να ελέγχει την οικονομική ζωή της νήσου και να εισπράττει διά της διπλής φορολογίας μεγαλύτερα χρηματικά ποσά.

Η δυσμενής οικονομική κατάσταση που είχε διαμορφωθεί σε βάρος των Θασίων, οδήγησε το μητροπολίτη Νικόλαο να ενημερώσει, σε πρώτη φάση, το Πατριαρχείο για τις αποφάσεις της οθωμανικής διοικήσεως να επιβάλει διπλή φορολογία στους κατοίκους της νήσου και να διορίσει διοικητή για τη διαχείριση των βακουφικών κτημάτων και την είσπραξη όλων των ετήσιων κρατικών φόρων⁸⁷. Στην απαντητική του επιστολή ο πατριάρχης Ιωακείμ προέτρεψε το μητροπολίτη Νικόλαο να συνεργαστεί με τους κατοίκους της Θάσου προκειμένου να δράσουν δυναμικά και να απευθυνθούν από κοινού στις τοπικές οθωμανικές αρχές για να αποφευχθεί η επιβολή της διπλής και δυσβάστακτης αυτής φορολογίας⁸⁸.

Για να γίνουν όμως περισσότερο αντιληπτές οι παράμετροι του περίπλοκου αυτού ζητήματος που είχε ανακύψει επί των ημερών του μητροπολίτου Νικολάου, θα πρέπει να αναφερθούμε συνοπτικά στο προνομιακό φορολογικό σύστημα της Θάσου που ίσχυε κατά την περίοδο της Αιγυπτιακής κυριαρχίας (1813-1902), καθώς και στη διάκριση των Βακουφίων της νήσου σε «αληθή» (*Σαχίχ*) ή «γνήσια» και σε «μη αληθή» (*Γάιρι Σαχίχ*) ή «καταχρηστικά»⁸⁹.

Όταν στις 30 Μαρτίου του 1813 ο Σουλτάνος παρεχώρησε τη Θάσο στον πασά της Αιγύπτου Μεχμέτ Αλή, με το ίδιο παραχωρητήριο αυτοκρατορικό φιρμάνιο όρισε ότι οι κάτοικοι της νήσου δεν όφειλαν στο εξής να καταβάλουν στην Υψηλή Πύλη κανενός είδους φόρου, πλην του στρατιωτικού⁹⁰. Στην πράξη δηλαδή ο Σουλτάνος παραχωρούσε στη νέα Αιγυπτιακή διοίκηση, εκτός από την απόλυτη κυριαρχία επί της Θάσου, και το δικαίωμα της εισπράξεως όλων των υπολοίπων ετήσιων κρατικών φόρων. Έκτοτε και μέχρι το έτος 1902, οπότε η Θάσος πέρασε και πάλι υπό την οθωμανική κυριαρχία, οι κάτοικοι της νήσου κατέβαλλαν κατ' έτος στην Υψηλή Πύλη μόνον το στρατιωτικό φόρο, ενώ όλους τους υπολοίπους στην τοπική αιγυπτιακή χεδιβική αρχή.

87. Βλ. Α.Ο.Π. Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 8244, έτος 1909, σ. 514. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 277, 279.

88. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 8244, έτος 1909, σ. 514. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 279.

89. Για το θεσμό και τη διάκριση των βακουφίων στη Θάσο και την Καβάλα βλ. Μ. Τσεγγελίδου, Το ζήτημα των βακουφικών ιδιοκτησιών της Καβάλας και της νήσου Θάσου, «Θασιακά» 5 (1998) 134-151.

90. Βλ. Σ. Μερτζίδου, ό.π., σ. 273 κ.εξ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σσ. 130, 165. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, ό.π., σσ. 71, 105-107, 166.

Το προνομιακό φορολογικό σύστημα της Θάσου άλλαξε άρδην, όταν, μετά το έτος 1903, η οθωμανική κυβέρνηση, παρά το γεγονός ότι η αιγυπτιακή διεύθυνση των βακουφίων εξακολουθούσε να εισπράττει από τους Θασίους, όπως και πριν, τους ετήσιους φόρους⁹¹, «...αναιρούσα εαυτήν νέους επέβαλεν προς το συμφέρον της φόρους επί αντικειμένων άπερ δεν υπήγοντο εις φορολογίαν κατά τον χρόνον της παραχωρήσεως. Η προσπάθεια αυτή της τουρκικής κυβερνήσεως του να επιβάλλη νέους φόρους εγένετο αφορμή να γεννηθή ζήτημα μεταξύ αυτής και της νήσου περί του αν η τουρκική κυβέρνηση κατόπιν της παραχωρήσεως των φόρων εδικαιούτο να επιβάλλη νέους τοιούτους αφ' ου άπαξ διά του παραχωρητηρίου φερμανίου ρητώς ώριζε ότι εκτός του στρατιωτικού πάντα άλλον φόρον παραχωρεί»⁹².

Το όλο ζήτημα περιεπλέκετο ακόμη περισσότερο επειδή η οθωμανική κυβέρνηση, προκειμένου να δικαιολογήσει την επιβολή της διπλής φορολογίας στους Θασίους, κατέτασσε το βακούφιο της Θάσου στην κατηγορία των «μη αληθών» ή «καταχρηστικών» βακουφίων⁹³. Στο σημείο τούτο πρέπει να σημειωθεί ότι, σύμφωνα με τον ιερό μουσουλμανικό νόμο, τα βακούφια της οθωμανικής αυτοκρατορίας διαιρούντο σε δύο κατηγορίες, στα «αληθή» (Σαχίχ) ή «γνήσια» και στα «μη αληθή» (Γάιρι Σαχίχ) ή «καταχρηστικά»⁹⁴. Για το δε ορισμό των «αληθών» και «μη αληθών» βακουφίων, ο Γ. Παπαευστρατίου αναφέρει: «Και αληθή μεν Βακούφια είνε τα αγαθοεργά εκείνα ιδρύματα, άτινα συντηρούνται διά προσόδων περιουσίας ιδιωτικής, αφιερωθείσης παρ' ιδιωτών προς τον σκοπόν τούτον. Μη αληθή δε Βακούφια είνε τα αγαθοεργά εκείνα ιδρύματα τα οποία ίδρυσαν οι κατά καιρούς Σουλτάνοι προικίσαντες αυτά με γαίας δημοσίας ή παραχωρήσαντες δημοσίας προσόδους προς συντήρησίν των. Το δεύτερον τούτο είδος των Βακουφίων εις την τάξιν των οποίων υπάγεται και το εν τη νήσω μας Βακούφιον, διευθύνεται υπό του Υπουργείου των Εβκαφίων και υπάγονται εις τους κοινούς νόμους του Κράτους και ουχί εις τους ιερούς, θεωρούνται ως δε προσωρινώς υφιστάμενα και κατά συνέπειαν δύνανται εν πάση περιπτώσει να καταργηθώσι...»⁹⁵ και «...να διαλυθώσι υπό του Σουλτάνου, ως εγένετο και διά τα προ της παραχωρήσεως Βακούφια, τα οποία απεξενώθησαν των φόρων ους εισέπραττον εκ Θάσου»⁹⁶.

91. Βλ. Σ. Μερτζίδου, ό.π., σ. 281. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σσ. 153, 167. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, ό.π., σ. 166, Μ. Τσεγγελίδου, ό.π., σσ. 141-142.

92. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σ. 167. Πρβλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα στη Θάσο κατά τα τελευταία χρόνια της συγκυριαρχίας της οθωμανικής αυτοκρατορίας και της Αιγύπτου σ' αυτήν (τέλη 19ου - αρχές 20ού), «Θασιακά» 6 (1989) 41.

93. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σσ. 167-168. Πρβλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα..., ό.π., σ. 41.

94. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σ. 167. Πρβλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα..., ό.π., σ. 41. Μ. Τσεγγελίδου, ό.π., σ.σ. 139-141.

95. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σσ. 167-168. Πρβλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα..., ό.π., σ.σ. 41-42. Μ. Τσεγγελίδου, ό.π. σ. 139.

96. Βλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα..., ό.π., σ. 42.

*Ο μητροπολίτης Μαρωνείας
Νικόλαος (1912).
(Αρχείο γράφοντος)*

Επανερχόμενοι στο θέμα μας, πρέπει να αναφέρουμε ότι ο μητροπολίτης Νικόλαος, αφού έλαβε την προαναφερθείσα απαντητική επιστολή⁹⁷ του πατριάρχου Ιωακείμ, αρχικώς εκινήθη σύμφωνα με τις οδηγίες του Πατριαρχείου, χωρίς όμως να επιτύχει κάποιο θετικό αποτέλεσμα, επειδή η οθωμανική διοίκηση της Θάσου, παρά τις συνεχείς και έντονες διαμαρτυρίες του, εξακολουθούσε να εμμένει στην αρχική της απόφαση να επιβάλλει τη διπλή φορολογία στους κατοίκους της νήσου.

Ύστερα από τη δυσμενή αυτή εξέλιξη των πραγμάτων, ο μητροπολίτης Νικόλαος αναγκάστηκε, ως έσχατη λύση, να αποστείλει από το Πατριαρχείο, όπου ευρίσκετο προφανώς για την αντιμετώπιση του ζητήματος αυτού, στις 15 Δεκεμβρίου του 1909, κατεπείγουσα επιστολή⁹⁸, την οποία πρωτοδημοσιεύουμε στην παρούσα

97. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /83, αρ. πρωτ. 8244, έτος 1909, σ. 514.

98. Βλ. Α.Ι.Μ.Θ., Φάκ. 20, Αλληλογραφία Μητροπόλεως Μαρωνείας, αρ. εγγρ. 2829, έτος 1909. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 280. Τον ίδιοι, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιοι, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

Ο από Μαρωονείας μητροπολίτης Καισαρείας Νικόλαος Σακκόπουλος ως τοποτηρητής του οικουμενικού θρόνου (1921).
(Αρχείο γράφοντος)

μελέτη, προς τον τότε μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Αλέξανδρο Ρηγόπουλο (1903-1910), και με αυτήν να του ζητήσει να απευθυνθεί στο Βαλή (Νομάρχη) του βιλαετίου Θεσσαλονίκης, στο οποίο υπήγετο διοικητικά η Θάσος, για να τον παρακαλέσει, ώστε η γνωμοδοτική εισήγηση του Νομαρχιακού Συμβουλίου επί του συγκεκριμένου ζητήματος να είναι ευνοϊκή για τους κατοίκους της Θάσου. Η δε πρωτοβουλία αυτή του μητροπολίτου Νικολάου δεν ήταν καθόλου τυχαία, αλλά εξηγείται εκ του γεγονότος ότι κατά την πρώτη συζήτηση του όλου ζητήματος στο αρμόδιο οικονομικό τμήμα του Ανωτάτου Συμβουλίου της Επικρατείας (Σουράϊ Δοβλέτ) είχε αποφασισθεί η παραπομπή της υποθέσεως στο Νομαρχιακό Συμβούλιο της Θεσσαλονίκης, το οποίο, αφού εξέταζε διεξοδικά το ζήτημα, θα υπέβαλε εν συνεχεία τη γνωμοδοτική του εισήγηση και πάλι στο Συμβούλιο της Επικρατείας για να την λάβη υπ' όψιν του στην έκδοση της οριστικής του αποφάσεως.

Στην επιστολή εκείνη ο Νικόλαος ανέφερε στο μητροπολίτη Θεσσαλονίκης Αλέξανδρο, μεταξύ άλλων, και τα κάτωθι: «Σεβασμιώτατε και Παναγιώτατε εν Χω αδελφέ, Γνωστόν πάντως εγένετο τη υμετέρα περισπουδάσω μοι Παναγιότητι, ότι

από τινος καιρού η σεβ. Κυβέρνησις ήρξατο να επιβάλει εις την Θάσον νέους φόρους, ενώ αυτή κατά τα δι' επισήμων κυβερνητικών εγγράφων κεχορηγημένα αυτή προνόμια εξακολουθεί να πληρώνη πάντα τα είδη των φόρων κατ' αποκοπήν εις τον Χεδίβην προς όφελος του εν Καβάλα Πτωχοκομείου, πλην του στρατιωτικού, ον εκτός κατ' αποκοπήν επλήρωνε και πληρώνει εις την Κυβέρνησιν.

Προς απαλλαγήν λοιπόν της νήσου από της διπλής ταύτης φορολογίας ενεργούνται από τεσσάρων ήδη μηνών τα δέοντα υπό τε του σεβ. Πατριαρχείου και υπ' εμού και του Αντιπροσώπου της Θάσου παρά τη κυβερνήσει. Το ζήτημα δε, συζητηθέν εν τω οικονομικώ τμήματι του Σουράϊ-Δοβλέτ, παρεπέμφθη εσχάτως εις την Νομαρχίαν, ίνα το Νομαρχιακόν Συμβούλιον συσκεφθή περί τούτου και εξενέγκη την επί τούτου γνώμην του, ην βεβαίως θα λάβη υπ' όψιν το Σουράϊ-Δοβλέτ κατά την έκδοσιν της οριστικής αυτού αποφάσεως.

Διό θερμώς παρακαλώ την υμετέραν περισπούδαστόν μοι Παναγιότητα, ίνα, λαμβάνουσα υπ' όψιν, ότι η ρηθείσα νήσος εξακολουθεί κατά τα και υπ' αυτής της σεβ. Κυβερνήσεως ανεγνωρισμένα προνόμιά της να πληρώνη πάντα τα είδη των φόρων, πλην του στρατιωτικού, εις τον Χεδίβην, και ότι είναι όλως άδικον και παράνομον εις και ο αυτός λαός να πληρώνη διπλούς φόρους εις τας δύο Αρχάς, και δη ο της Θάσου, όστις ως πάμπτωχος δεν αντέχει ποσώς εις τοιαύτην φορολογίαν, ευαρεστηθή να υποστηρίξη σθεναρώς παρά τω Νομάρχη και τω Νομαρχιακώ Συμβουλίω τα δίκαια ταύτα των Θασίων, και συντελέση, όπως εκδοθή αυτόθι ευνοϊκή τοις Θασίοις γνωμοδότησις. Εφ' ω θα Σας ευγνωμονώμεν εγκαρδίως εγώ τε και σύμπας ο της Θάσου λαός»⁹⁹.

Από τη μέχρι τούδε έρευνα δεν γνωρίζουμε το ακριβές επί του συγκεκριμένου ζητήματος σκεπτικό της γνωμοδοτικής εισηγήσεως του Νομαρχιακού Συμβουλίου Θεσσαλονίκης, αλλά έχουμε τη μαρτυρία ότι σχετικά με το ζήτημα της επιβολής από την οθωμανική κυβέρνηση διπλής φορολογίας στους Θασίους ασχολήθηκε και πάλι το αρμόδιο τμήμα του Ανωτάτου Συμβουλίου της Επικρατείας (Susari Dovlet), το οποίο και απεφάνθη ότι «...το εν λόγω Βακούφιον Θάσου ως υπαγόμενον εις την κατηγορίαν των μη αληθών Βακουφίων και δη ιδρυθέν παρά τας διατάξεις του ιερού νόμου είναι επιδεικτικόν ακυρώσεως και καταργήσεως...»¹⁰⁰.

Σύμφωνα λοιπόν με το παραπάνω σκεπτικό, το Συμβούλιο της Επικρατείας, κατά τον Σεπτέμβριο του 1910, απεφάσισε τελικώς «... ότι είναι ανάγκη, όπως οι ρηθέντες φόροι και δασμοί γενικευθώσι και επί των κατοίκων της ρηθείσης νήσου εξίσου και εξ αναλόγου προς το σύστημα το εφαρμοζόμενον και επί των λοιπών υπηκόων του οθωμανικού κράτους»¹⁰¹. Επειδή όμως δεν επιθυμούσε να προκαλέσει πε-

99. Βλ. Α.Ι.Μ.Θ., Φάκ. 20, Αλληλογραφία Μητροπόλεως Μαρωνείας, αρ. εγγρ. 2829, έτος 1909.Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ.σ. 280-281.

100. Βλ. Γ. Παπαευστρατίου, ό.π., σ. 167. Πρβλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Γεγονότα..., ό.π., σ. 41.

101. Βλ. Απ. Ε. Βακαλόπουλου, Αντιδράσεις Θασίων το 1911 κατά της επιβολής νέων τουρκικών

ραιτέρω κοινωνικές αναταραχές στη νήσο, έθετε ως προϋπόθεση εφαρμογής της παραπάνω αποφάσεώς του: «να καθορισθή πρώτον εντός των άνω εκτεθέντων ορίων, ήτοι δικαστικώς, το ποιόν της εκχωρήσεως και το είδος της αφιερώσεως, και τούτων καθορισθέντων τότε μόνον και αναλόγως να καθορισθή το ζήτημα της εις το βακούφιον αφεθείσης περιουσίας, ως και το ζήτημα της γενικεύσεως και εφαρμογής των ήδη υφισταμένων φόρων και δασμών...»¹⁰².

Ο μητροπολίτης Νικόλαος ενημέρωσε το Πατριαρχείο σχετικά με τη δυσμενή αυτή απόφαση του Συμβουλίου της Επικρατείας και ο πατριάρχης Ιωακείμ Γ΄ με επιστολή του, στις αρχές του 1911, προέτρεψε και πάλι το Νικόλαο να συνεργαστεί με τους κατοίκους της Θάσου και να διαμαρτυρηθούν από κοινού και δυναμικά στις αρμόδιες οθωμανικές αρχές προκειμένου να αποφευχθεί, έστω και την εσχάτη ώρα, η επιβολή της διπλής φορολογίας στη νήσο¹⁰³.

Παρόλα όμως τα διαβήματα του μητροπολίτου Νικολάου και των αντιπροσώπων της Θάσου, η οθωμανική διοίκηση της νήσου ήταν αποφασισμένη να εφαρμόσει την απόφαση της κυβερνήσεως και να επιβάλει τη διπλή φορολογία στους Θασίους. Ο δε καΐμακάμης της Θάσου, επειδή οι κάτοικοι της νήσου αρνούνταν να καταβάλουν τους φόρους, απέστειλε, στις 20 Μαρτίου του 1911, έγγραφη «Δήλωση προς τους Θασίους», με την οποία απερίφραστα τους προειδοποιούσε «... όπως σπεύσωσιν εγκαίρως εις την απότισιν των κανονισθέντων φόρων, ίνα μη κατόπιν μεταμεληθώσι διά τα μέτρα τα οποία εξ ανάγκης θα λάβη η διοίκησις προς είσπραξιν αυτών»¹⁰⁴. Δεν γνωρίζουμε βέβαια το αποτέλεσμα των ενεργειών του μητροπολίτου Νικολάου και των αντιπροσώπων της Θάσου, ούτε και αν εισπράχθηκαν οι φόροι που επεβλήθησαν, επειδή το επόμενο έτος, στις 18 Οκτωβρίου του 1912, η Θάσος απελευθερώθη.

Την περίοδο που συνέβαιναν όλα τα παραπάνω, ο μητροπολίτης Νικόλαος ευρέθη αντιμέτωπος και με δύο άλλα δυσάρεστα ζητήματα. Το πρώτο, αφορούσε έναν υπουργικό τεσχερέ με τον οποίο το αρμόδιο υπουργείο ανέφερε στο Πατριαρχείο ότι ο Νικόλαος «... εξεδίκασεν αναρμοδίως διαφοράν περί γαιών, αναφνείσαν μεταξύ κατοίκων τινών του χωρίου Γενή-Χισάρ της επαρχίας...»¹⁰⁵. Από το περιεχόμενο του υπουργικού τεσχερέ φαίνεται ότι οι κάτοικοι του Γενή-Χισάρ (Νεόκαστρο) είχαν καταγγείλει το γεγονός στην οθωμανική διοίκηση της Θάσου και εκεί-

φόρων, «Θασιακά» 9 (1994-1995) 68. Πρβλ. Α. Γκρέτσιου, Η φύση της νήσου Θάσου, «Θασιακά» 8 (1992-1993) 105.

102. Βλ. Αλ.Ε. Βακαλόπουλου, Αντιδράσεις..., ό.π., σ. 68. Πρβλ. Α. Γκρέτσιου, ό.π., σ. 106.

103. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/85, έτος 1911, σ. (;). Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 281.

104. Βλ. Αλ. Ε. Βακαλόπουλου, Αντιδράσεις..., ό.π., σ. 69.

105. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/85, αρ. πρωτ. 3668, έτος 1911, σ. 188. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 258.

νη, εν συνεχεία, είχε ενημερώσει υπηρεσιακώς το αρμόδιο υπουργείο, το οποίο, όπως πληροφορούμεθα από σχετική επιστολή (29 Απριλίου 1911) του πατριάρχου Ιωακείμ Γ΄ προς το μητροπολίτη Νικόλαο, αξίωνε από το Πατριαρχείο «... *ίνα συστηθή τη αυτής Ιερότητι η μη ανάμειξι αυτής εις παρομοίας διαφοράς, διαφευγούσας την δικαιοδοσίαν αυτής...*»¹⁰⁶. Ο δε πατριάρχης Ιωακείμ, «συνοδική διαγνώμη», ζητούσε από το Νικόλαο για τη συγκεκριμένη υπόθεση «... *ίνα παράσχη... σχετικώς πληροφορίας...*»¹⁰⁷.

Το δεύτερο και ακόμη σοβαρότερο γεγονός που συνέβη, κατά το έτος 1911, και απασχόλησε έντονα το Νικόλαο, αφορούσε, σύμφωνα και με τη σχετική προς εκείνον επιστολή του πατριάρχου Ιωακείμ, τον εξισλαμισμό «... *νεανίδος τινός εκ του χωρίου Ποταμιάς...*»¹⁰⁸. Στην ίδια επιστολή, για την αντιμετώπιση της σοβαρής αυτής υποθέσεως, ο Πατριάρχης ζητούσε από το μητροπολίτη Νικόλαο να προβεί άμεσα στις δέουσες ενέργειες και να απευθυνθεί στις αρμόδιες τοπικές οθωμανικές αρχές.

Από όλες τις παραπάνω ανέκδοτες επιστολές της πατριαρχικής αλληλογραφίας, καθώς και εκείνης της Μητροπόλεως Θεσσαλονίκης, σκιαγραφείται σε γενικές γραμμές η εκκλησιαστική και εθνική προσφορά και δράση του μητροπολίτου Μαρωνείας Νικολάου Σακκόπουλου (1902-1914) στη Θάσο, κατά την κρίσιμη και μεταβατική για τη νήσο χρονική περίοδο των ετών 1902-1912. Οι ιστορικές μαρτυρίες που έχουμε για τη δράση του μητροπολίτου Νικολάου στη Θάσο φθάνουν χρονικά μέχρι και το έτος 1912, επειδή κατά τη διετία 1912-1914 ανεχώρησε από την επαρχία του και εγκατεστάθη στην Κωνσταντινούπολη ως συνοδικός¹⁰⁹. Στις 13 Φεβρουαρίου του 1914 ο Νικόλαος μετετέθη στην πρωτόθρονη «γεροντική» Μητρόπολη Καισαρείας¹¹⁰ (1914-1927).

106. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/85, αρ. πρωτ. 3668, έτος 1909, σ. 188.

107. Βλ. Στο ίδιο, σ. 188.

108. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/85, αρ. πρωτ. 10428, έτος 1911, σ. 520.

109. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α΄/86, αρ. πρωτ. 338, έτος 1912, σ. 9. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σ. 289.

110. Βλ. Α.Ο.Π. – Κ.Υ.Α.Ε., Α΄-β΄/1, έτος 1914, σ. 301. Πρβλ. Ιω. Ελ. Σιδηρά, Ο Μητροπολίτης του Οικουμενικού..., ό.π., σσ. 345-346. Τον ίδιο, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., περιοδικό «Ενδοχώρα», σ. 59. Τον ίδιο, Ο Μητροπολίτης Μαρωνείας..., ό.π., εφημ. «Ο Χρόνος», αρ. φύλ. 10424, σ. 6.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΑΝΕΚΔΟΤΩΝ ΕΓΓΡΑΦΩΝ***Α. Από τους Κώδικες της πατριαρχικής αλληλογραφίας
του Οικουμενικού Πατριαρχείου****1**

«Της Αγιωτάτης Μητροπόλεως Μαρωνείας απροστατεύτου διαμεινάσης, άτε δη του εν αυτή αρχιερατεύοντος κυρίου Κωνσταντίου, τεθέντος, Συνοδική αποφάσει, εις προσωρινήν διαθεσιμότητα διά τους εν τοις πρακτικοίς της Ιεράς Συνόδου αναγραφομένους λόγους, ημείς οι την Ιεράν Σύνοδον αποτελούντες αρχιερείς μετά την γενομένην συνοδικώς πρότασιν και προβολήν τριών υποψηφίων των μάλλον καταλλήλων εις διαδοχήν της επαρχίας ταύτης, ήτοι του πανιερωτάτου Μητροπολίτου Αγκύρας κυρίου Νικολάου, του Θεοφιλέστατου Επισκόπου Παμφίλου κυρίου Μελισσηνού και του οσιοτάτου αρχιμανδρίτου κυρίου Αθανασίου, κατελθόντες εν τω πανσέπτω Πατριαρχικώ Ναώ του αγίου ενδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου του Τροπαιοφόρου, προτροπή και αδεία του Παναγιωτάτου και Σεβασμιωτάτου ημών αυθέντου και Δεσπότη του Οικουμενικού Πατριάρχου κυρίου κυρίου Ιωακείμ και ψήφους κανονικάς προβαλλόμενοι, τη επικλήσει του Παναγίου Πνεύματος, εις ανάδειξιν του αξίου εκ των τεθέντων τριών υποψηφίων προσώπου προς ανάληψιν της αρχιερατικής προστασίας και ποιμαντικής ράβδου της αγιωτάτης ταύτης Μητροπόλεως, προεκρίναμεν τον πανιερώτ. Μητροπολίτην Αγκύρας κ. Νικόλαον.

Εφ' ω εις διηνεκή ένδειξιν και μόνιμον παράστασιν κατεστρώθη τα ονόματα αυτών εν τώδε το Ιερώ Κώδικι της αγίας του Χριστού Μ. Εκκλησίας.

Εν έτει σωτηρίω χιλιοστώ εννεακοσιοστώ δευτέρω α'β' κατά μήνα Οκτώβριον (ΙΘ') επινεμήσεως...». Έπονται οι υπογραφές των συνοδικών αρχιερέων.

(Α.Ο.Π – Κ.Υ.Α.Ε., Α' -β' /Ι, έτος 1902, σ. 99).

2**Τω Μαρωνείας Νικολάω**

«Διαβιβάζοντες επί επιστροφή τας ώδε εγκλείστους αναφοράς του Δικαίου και των Πατέρων της εν Αγίω Όρει του Αθωνος ιεράς λανριωτικής Ρουμενικής Σκήτης του Τιμίου Προδρόμου προσκλαιομένων τη Εκκλησία επί αδίκω επεμβάσει των χριστιανών κατοίκων του εν Θάσω χωρίου Ποταμιάς εις τα του παρεκκλησίου του εκείσε Μετοχίου αυτών, συνοδική εγκρίσει, συνιστώμεν τη αυτής Ιερότητι ίνα εξετάσασα επί τόπου επακριβώς τα κατά το ζήτημα τούτο υποβάλη ημίν την δέουσαν έκθεσιν προς ανάλογον σκέψιν και ενέργειαν. α'γ' Αυγούστου ια'».

(Α.Ο.Π – Κ.ΠΑ., Α' /75, αρ. πρωτ. 2292, έτος 1903, σ. 381).

* Στα δημοσιευόμενα έγγραφα διατηρείται η ορθογραφία και η στίξη τους.

χόμεθα ιδείν εν καιρώ το αποτέλεσμα, διά τα περαιτέρω.

Η δε... α'δ' Φεβρουαρίου ΙΘ'.

(Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /77, αρ. πρωτ. 1116, έτος 1904, σσ. 64-65).

5

Τω Μαρωνείας Νικολάω

«Έχοντες υπ' όψει την από κγ' παρελθόντος μηνός αδελφικήν αυτής σύστασιν και παράκλησιν περί απονομής βαθμού πολιτικού τω εκ των εγκρίτων πολιτών του Λιμένος Θάσου Δημ. Κλωνάρη δικηγόρω, δηλούμεν απαντητικώς τη αυτής Ιερότητι ότι ενεργεθήσεται το προσήκον εν καιρώ τω δέοντι παρά τη αυτοκρατ. Κυβερνήσει προς επίτευξιν της τιμητικής ταύτης διακρίσεως του συνιστωμένου. α'ε' Νοεμβρίου ζ'».

(Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /78, αρ. πρωτ. 6939, έτος 1905, σ. 296).

6

Τω Μαρωνείας Νικολάω

«Εκδοθέν άρτι συνεπεία επιτοπίως γενομένης αιτήσεως και παραληφθέν διαβιβάζομεν εγκλείστως ώδε τη αυτής Ιερότητι υψηλόν αυτοκρατορικών φερμάνιον επιτρέπον την ανέγερσιν σχολής κοινής διά τα χωρία Χαμηδιέ και Γενηχισάρ της νήσου Θάσου. Αξιούμεν δε την αυτής Ιερότητα ίνα φροντίση και περί της αποστολής των εκ 400 γροσίων δικαιωμάτων του Εθνικού Ταμείου. α'η' Φεβρουαρίου η'».

(Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /82, αρ. πρωτ. 1007, έτος 1908, σ. 68).

7

Τω Μαρωνείας Νικολάω

«Απαντητικώς εις το από γ' του αρχομένου γράμμα της αυτής Ιερότητος περί της αξιώσεως της νήσου Θάσου, σπεύδομεν πληροφορησαι αυτήν ότι ο υπουργός των Εσωτερικών, παρ' ω εγένοντο ήδη αι προσήκουσαι ενέργειαι, εδήλωσεν εις απάντησιν ότι της τελευταίας απογραφής καταδειξάσης ως πληθυσμόν της νήσου μόλις περί τας 1900 ψυχάς, η Κυβέρνησις ουκ εθεώρησε δίκαιον ίνα διατηρηθή εν τη νήσω διοικήσις και ηναγκάσθη ίνα υποβιβάση αυτήν εις υποδιοικήσιν, εις την αντίρρησιν δε ότι ο πληθυσμός της νήσου εστί πολύ ανώτερος των 1900 αντέταξεν ότι τοιούτον πληθυσμόν δεικνύουσι τα επίσημα βιβλία, αν δε υπάρχωσι κεκρυμμένα άτομα μη εγγραφέντα κατά την απογραφήν, φυσικόν εστί ίνα φέρωσι τας συνεπείας της τοιαύτης εκνόμου αυτών ενεργείας, ήτις εξημίωσεν ούτω και όλην την νήσον. Και ταύτα μεν ούτω οδηλώθησαν εις απάντησιν. Επειδή δε εν πάση περιπτώσει το γε νυν ουδεμία υπάρχει ελπίς ή πιθανότης ίνα επέλθη μεταβολή τις εν ταις σκέψεσι της Κυβερνήσεως ως προς το ζήτημα τούτο· εξ άλλου δε επιβάλλεται ίνα τουλάχιστον επιτύχη η εκλογή ομογενούς βουλευτού εν τη διοικήσει Λήμνου, συνι-

(A.O.II. - K.II.A., A' /82, αα. πρwt. 7602, έτος 1908, α. 433).

Το Μαθηματικό Νόημα

(A.O.П. - K.П.А., A'/83, αδ. πρῶτ. 189, έτος 1909, σ. 2).

Το Μανωλιό Νικόλαο

(A.O.Π. - K.Π.A., A' / 83, αρ. πρωτ. 2384, έτος 1909, σ. 115).

ἡ Μαγδαλὴν Νικολαῶ

(A.O.II. - K.II.A., A' / 83, αα. πρwt. 3864, έτος 1909, σ. 232).

11

Τῷ Μαρωνείας Νικολάῳ

«Ληφθέντος έναγχος υπουργικοῦ τεσκερέ, αναφέροντος ὅτι ἡ Ιερότης αὐτῆς ἐξεδίκασεν ἀναρμοδίως διαφορὰν περὶ γαιῶν, ἀναφνεῖσαν μεταξὺ κατοίκων τινῶν τοῦ χωρίου Γενή-Χισάρ της ἐπαρχίας ταύτης καὶ ἀξιούντος, ἵνα συστηθῇ τῇ αὐτῆς Ιερότητι ἡ μὴ ἀνάμιξις αὐτῆς εἰς παρομοίας διαφοράς, διαφευγούσας τὴν δικαιοδοσίαν αὐτῆς, προαγόμεθα, διαβιβάζοντες ἐγκλείστως ὥδε ἀντίγραφον μεταφράσεως τοῦ τεσκερέ τούτου, προτρέψασθαι, συνοδικὴ διαγνώμη, τὴν αὐτῆς Ιερότητα ἵνα παρὰσχῃ ἡμῖν σχετικὰς πληροφορίας.

Ἡ δε... ἀλῖα Ἀπριλίου κθ' ».

(Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /85, ἀρ. πρωτ. 3668, ἔτος 1911, σ. 188).

12

Τῷ Μαρωνείας Νικολάῳ

«Διαβιβάζοντες ἐπὶ ἐπιστροφῇ τὴν ἐγκλειστον ὥδε πρὸς τὴν ἐκκλησίαν ἀναφορὰν τοῦ Δικαίου της ἐν Ἀγίῳ Ὁρει ιερὰς Σκήτης τοῦ Τιμίου Προδρόμου περὶ τοῦ ἐν Ποταμιά της Θάσου μετοχίου της σκήτης, προτρεπόμεθα τὴν Ιερότητα αὐτῆς, συνοδικὴ διαγνώμη, ὅπως συστήσῃ τοῖς χωρικοῖς ἵνα παύσωσι παρενοχλοῦντες ἀτόπως τοὺς μοναχοὺς καὶ ἐπιτρέψωσιν αὐτοῖς ἵνα ἐκκλησιάζωνται ἐν τῷ ἀναφερομένῳ παρεκκλησίῳ, ἄνευ τινός, ἐννοεῖται, ἐνεκα τοῦτου δικαιώματος κυριότητος, μὴδ' ἐπιτρεπομένου αὐτοῖς ὅπως τελώσι ρουμανιστὶ τὴν θεῖαν λειτουργίαν. Ἡ δε... ἀλῖβ' Οκτωβρίου ιθ' ».

(Α.Ο.Π. – Κ.Π.Α., Α' /86, ἀρ. πρωτ. 9350, ἔτος 1912, σ. 479).

13

«Τῆς ἀγιωτάτης Μητροπόλεως Καισαρείας ἀπροστατεύτου διαμεινάσης, ἄτε δη τοῦ ἐν αὐτῇ ἀρχιερατεύοντος κυρίου Ἀμβροσίου εἰς διαθεσιμότητα τεθέντος, ἡμεῖς οἱ τὴν Ιερὰν Σύνοδον ἀποτελοῦντες ἀρχιερεῖς, μετὰ τὴν γενομένην συνοδικῶς πρότασιν καὶ προβολὴν τριῶν υποψηφίων, τῶν μάλλον καταλλήλων εἰς τοῦτο, ἴτοι τῶν πανιερωτάτων μητροπολιτῶν Ἰκονίου κυρίου Προκοπίου, Πισιδίας κυρίου Γερασίου καὶ Μαρωνείας κυρίου Νικολάου, κατελθόντες ἐν τῷ πανσέπτῳ πατριαρχικῷ ναῷ τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μεγαλομάρτυρος Γεωργίου τοῦ Τροπαιοφόρου, προτροπῇ καὶ ἀδείᾳ τοῦ Παναγιωτάτου καὶ Σεβασμιωτάτου ἡμῶν Ἀυθέντου καὶ Δεσπότη, τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου κυρίου κυρίου Γερμανοῦ, καὶ ψήφους κανονικὰς προβαλλόμενοι, τῇ ἐπικλήσει τοῦ Παναγίου Πνεύματος, εἰς ἐκλογὴν τοῦ ἀξίου ἐκ τῶν τεθέντων τριῶν υποψηφίων προσώπου, προεκρίναμεν τὸν πανιερωτάτον μητροπολίτην Μαρωνείας κύριον Νικόλαον.

Εφ' ὧ καὶ εἰς διηνεκὴ ἐνδειξιν καὶ μόνιμον παρὰστασιν κατεστρώθη τὰ ὀνόματα αὐτῶν ἐν τῷδε τῷ Ιερῷ Κώδικι της Ἀγίας τοῦ Χριστοῦ Μεγάλῃς Ἐκκλησίας.

